

Joseph Budiovsky
Godine 1850

182

SLOVNICA LATINSKA.

ZA PORABU
GIMNAZIJSKIH UČIONICAH
U
HÈRVATSKOJ I SLAVONII.

PÈRVI TEČAJ.

Cěna svezane knjige 30 kr. sr.

U ZAGREBU, 1851.
BÈRZOTISKOM NAR. TISKARNE Dra. Lj. Gaja.

SLAVISCHE BIBLIOTHEK IN PRAG
SLOVANSKÁ KNIHOVNA V PRAZE

Sadèržaj:

UVOD
u latinsku slovnicu.

Iz latinske slovnice učimo se latinski čitati, pisati, razuměvati i govoriti. Čitati i pisati uče nas pravila *pravočitanja* i *pravopisanja* (Orthoëpia et Orthographia), — razuměvati pako i govoriti uče nas *izpitivanje rěčih* (Etymologia), *slaganje rěčih* (Syntaxis) i *glasoudaranje* (Prosodia).

Pèrvi Dio.

Pravočitanje (Orthoëpia).

Onaj, koi je rad pravilno čitati, trěba, da poznaje slova, i da ih dobro izgovara. (U latinskom jeziku upotrěbljuju se ona ista slova, koja i u našem hèrvatsko - slavonskom, jedino što tamo naših znamenovanih neima.)

Slova su ova: Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii (Jj), Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Uu (Vv), Xx, Yy, Zz.

Slova se děle u obće na samoglasnike *(vocales)* i suglasnike *(consonantes)*. — Pri izgovaranju samoglasnikah nije moguće nikakova drugoga glasa čuti. Kad se pako suglasnici izgovaraju, ili se spręda ili straga samoglasnik koi čuje.

Samoglasnici su slědeći: a, e, i, o, u, i gèrčki y. Iz ovih se pravi šest dvoglasnikah, kada t. j. dva samoglasnika sačinjaju jednu slovku. Ovi dvoglasnici jesu: *ae, oe* (glas im je *e*), *au, ei, eu, yi*; na pr.: *praemium* dar; *poena* kaštiga; *aurum* zlato; *hei* oj; *Europa* ; *harpyia* grabežljiva ptica. — Sva su ostala slova suglasnici.

Pazka. eu nalazi se samo u *heu* i u gèrčkih rěčih.

Kako su stari Rimljani slova svoja izgovarali, to se sada podpuno nezna; nu kako se dan danas slova u latinskom jeziku izgovaraju, to je većinom svakomu poznato. Medjutim potrěbito će biti još na pose o izgovoru latinskih slovah napomenuti.

1) *C* pred samoglasnikom *a, o, u,* kao i pred makar kojim suglasnikom, a tako i na kraju rěčih izgovara se kao *k*, n. pr. *caro* meso; *cor* sèrce; *culter* nož; *clamor* vika; *crus* stegno; *hic, haec, hoc*, ovaj, ova, ovo; — pred *ae, oe,* kao i pred ostalimi samoglasnici zadèržaje svoj vlastiti glas *c*, n. pr. *caesar* cesar; *coelum* nebo; *cibus* jělo; *cimba* čun; *censor* sudac itd.

2) *Ii* imade glas kao *Jj*, gděgod se š njime nova slovka počima, i gdě za njim još jedan samoglasnik ide; n. pr.: *ius* pravo; *maior* veći; někoji i *j* pišu, nu to je kasnie nastalo.

3) Slovo *t*, kad za njim *i* ide sa još jednim samoglasnikom, izgovara se kao *c*; n. p.: *ambitio* slavoljubje; *nuptiae* pir; nu ako stoji u početku rěči, ili pako poslě *s* ili *x*, svoj vlastiti glas zadèrži, n. pr.: *tiara* kruna (biskupska); *ostium* vrata; *mixtio* měšanje itd.

4) Slovo *u* poslě *g* i *q* glasi kao *v*, n. pr.: *anguis* zmija; *lingua* jezik; *quaestio* pitanje; *relinquo* ostavljam itd.

5) *Ph* glasi kao *f*, n. pr.: *philosophus* mudroznanac.

6) *X* čita se kao *ks*, n. pr.: *Xerxes* čitaj *Kserkses*; *mastix* čitaj *mastiks*, bič.

7) *Y* svagda se čita kao *i*, n. pr.: *lyra*, *gymnasium*.

Pazka. *Ph*, *ch*, *rh*, *th*, *y*, *z*, nalaze se samo u slovih gèrčkoga podriekla, n. pr.: *Phoebus*; *Christus*; *rhetor*; *thesis*; *syllaba*; *zelus*.

Drugi Dio.

Pravopisanje (Orthographia).

Iz pravopisanja učimo se, kojimi slovi trěba pojedine rěči pisati, kako ih trěba razstavljati, i kako se obična u pismu znamenja imadu upotrěbljavati.

I. *Što se slovah tiče*. Velika početna slova pišu se 1) na početku svakoga govora i versa, a tako i za piknjom. Evo za priměr několiko versah:

Nescio, qua natale solum dulcedine captos
Ducit, et immemores non sinit esse sui.

2) Za dvěmi piknjami, ako se tudje rěči navode, n. pr.: *Pulchre dicit Seneca: Non facit nobilem plenum atrium fumosis imaginibus*; — Lěpo veli Seneka: Dvorana začadjenih kipovah puna nečini čověka plemenita.

3) Velikimi slovi pišu se vlastita imena ljudih, varošah, gradovah, rěkah, zemaljah itd., n. pr.: *Adamus* Adam; *Zagrabia* Zagreb; *Roma*, *Romanus*.

4) Imena svetkovinah, znanostih, dostojanstvah, částih, (i sve one rěči, koje znamenuju predmet kakov od osobite važnosti) n. pr.: *Pascha*, vazam (uskèrs); *Grammatica* slovnica; *Rex* kralj; *Dux* vojvoda; (*Coelum* nebo).

5) Velikimi slovi pišu se i rěči, koje se kao naslovi (tituli) komu daju, a tako i zaimena, osobito onda, kad na onoga spadaju, na koga se piše, n. p.: *Te, Vir Illustrissime!* Tebe, Presvětli Mužu!

6) Pišu se velikimi slovi i naslovi knjigah, kad se navode, n. pr.: *Aeneis Virgilii*, Virgilieva Aeneida.

U ostalom svaku rěč tako pisati valja, kao što se kod najboljih latinskih pisacah nalazi. Ovo ćemo se pozornim čitanjem naučiti.

Osobito pako pamtiti trěba, da sve rěči, što se sa slovkom *prae* počinju, sa *ae* valja pisati, izuzamši slědećih sedam, koje se sa prostim *e* pišu: *prelum* tisak, štampa; *prehendo* hvatam; *pretium* cěna; *preces* prošnja, molitve; *premo* gnjetem, tištim; *presbyter* misnik. — Ova dva versa laglje ćemo upamtiti:

Prela, prehendo, precor, pretiumque, precesque, premoque
Dant tibi simplex *e*, diphtongum cetera poscunt.

II. *Kako se slovke razstavljaju.* U tom valja se slědećih pravilah dèržati:

1) Budući da svaki samoglasnik osobitu slovku čini, (izuzamši podvostručene): zato kad se više samoglasnikah sastane, može se rěč pri svakom razstaviti, n. p.: *eo* hodim, *e–o*; *pu–er* děte.

2) Kada suglasnik izmedju dva samoglasnika stoji, priklopi ga slědećemu samoglasniku, n. pr.: *anima* duša ovako se razstavlja: *a–ni–ma*; *pater* otac.

3) Ako izmedju dva samoglasnika imade dva suglasnika, jedan se priklapa pèrvomu, drugi pako drugomu samoglasniku, n. pr.: *ser–mo* govor; *an–nus* godina.

Iznimka. Oni suglasnici, koji u početku koje latinske ili gèrčke rěči zajedno stojati mogu, nesmiju se ni u srědini rěčih razstavljati.

Takovi su:

bd;	n. pr.	bdelium . . .	a–bdomen.
cl	—	clivius . . .	co–cles.
bl	—	blandus . . .	pu–blicus.
br	—	brevis . . .	li–bri.
cn	—	cneus . . .	te–chna.
cr	—	crassus . . .	a–cris.
dr	—	Drusus . . .	qua–dra
fr	—	frater . . .	va–fre.
gl	—	gloria . . .	fi–glinus.
gn	—	gnarus . . .	i–gnis.
gr	—	gratia . . .	a–gri.
mn	—	Mnemosynon .	o–mnis.
pl	—	placeo . . .	po–ples.
pr	—	primus . . .	a–prilis.
ps	—	psitaceus . .	scri–psi.
pt	—	Ptolomeus . .	a–ptus.
sc	—	scamnum . .	di–sco.
sm	—	smaragdus . .	co–smus.
sp	—	spatium . . .	a–sper.
squ	—	squamma . .	te–squa.
st	—	sto	pa–stor.
str	—	Strabo . . .	ro–strum.
tl	—	Tleptolemus .	A–tlas.

4) Sastavljene rěči děle se, kao što su se sastavile, n. pr.: *ad–uro* opaljujem; *pot–est* može; *et–iam* i, takodjer, itd.

III. *Znamenja razlučivanja.* Znamenja ova čine, da je govor kako za čitatelja, tako i za slušatelja razgovetnii, a jesu ona ista, koja i drugi jezici imadu, i isto se tako i upotrěbljuju, t. j.:

čèrknja *(comma)* (,)
piknja i čèrknja *(semicolon v. media nota)* (;)
dvě piknje *(duo puncta)* (:)
piknja ili točka *(punctum)* (.)
znamenje pitanja *(signum interrogationis)* (?)
znamenje uzklika *(signum exclamationis)* (!)
zatvor *(parenthesis)* ( )
znamenje navadjanja *(signum citationis)* („“)
pauza ili pruga (—)
znamenje razstavljenja *(signum divisionis)* (-)

Tretji Dio.

Izpitivanje rěčih (Etymologia).

Izpitivanje rěčih onaj je dio slovnice, koi nas uči narav, iztočaj i měnjanje svake pojedine rěči.

Rěč sastoji iz slovah, govor pako iz rěčih.

Děle se rěči po navadi svojoj na osam vèrstih, i s toga velimo, da latinski govor osam stranah ili česticah *(partes orationis)* imade. Ove čestice slědeće su:

1. Ime *(Nomen)*.
2. Zaime *(Pronomen)*.
3. Glagolj *(Verbum)*.
4. Pričeštje *(Participium)*.
5. Predlog *(Praepositio)*.
6. Prislov *(Adverbium)*.
7. Veznik *(Conjunctio)*.
8. Medmetak *(Interjectio)*.

Poglavje I.

Ime (Nomen).

Ime je ona čestica govorenja, koja kakovu osobu, ili stvar, ili vlastitost osobe ili stvari znamenuje. I radi toga ime je dvovèrstno: Ime *samostavno* (*substantivum*) i ime *pridavno* (*adjectivum*).

Pèrvi Članak.

Ime samostavno.

Ime samostavno takovo je ime, koje samostalan kakov predmet, to jest: osobu ili stvar, ili pako takovu vlastitost ili činjenje znamenuje, koje se bez svake osobe ili stvari misliti može. N. pr.: *Rex* kralj; *gladius* mač; *diligentia* marljivost; *pulchritudo* lěpota.

Ime samostavno može biti *obćinsko* (appellativum), ili *vlastito* (proprium). — Obćinsko takovo je ime, kojim se jednovèrstne stvari u obće naznačuju, n. pr.: *homo* čověk; *urbs* grad; *fluvius* rěka. — Vlastito pako ime takovo je, koje izmedju jednovèrstnih osobah ili stvarih na pose samo jednu izvěstnu znamenuje. Takova su sva imena i prezimena ljudih, imena narodah, zemaljah, gradovah, gorah, rěkah itd.; n. pr.: Nikola Zrinski, Hèrvatska, Osěk, Velebić, Sava, itd.

Skupno ime (nomen collectivum) takovo je samostavno ime, kojim se jednovèrstni predmeti, kao něšto cěloga, ukupno naznačuje; n. pr.: *populus* puk; *gens* narod; *exercitus* vojska itd.

Pri svakom samostavnom imenu valja znati: 1) kojega je spola; 2) kojega je sklanjanja ili

deklinacie; 3) u kojem je padežu, i 4) u kojem je broju.

Spol (Genus).

Kojega je spola koje ime, to se razaznati može iz zaimena *hic, haec, hoc*; — ako stoji pred kojim imenom *hic*, mužkoga je spola, kao *hic dominus* gospodin; ako *haec*, ženskoga je, kao *haec domina* gospoja; ako pako *hoc*, srědnjega je spola, kao *hoc dominium* gospodstvo ili gospodovanje.

Pazka. Ova rěčca *hic, haec, hoc*, ili pravo da se kaže, ovo pokazujuće zaime nemora se u latinskom jeziku neobhodno upotrěbljavati pored imena, nego se upotrěbljuje samo za razlikovanje spola od spola.

Sklanjanje (Declinatio).

Medjusobno odnošenje jedne rěči k drugoj time izražujemo, ako im ili štogod dodamo, il ako ih na kraju proměnimo.

Kada rěč koju na kraju měnjamo, zato da odnošenje njezino izrazimo, veli se, da sklanjamo (dekliniramo).

Padež (Casus).

Svaka takova proměna imena kojega na kraju, zove se padež (casus).

Takovih padežah imade šest, makar bio govor o jednoj, makar o više stvarih. To jest:

1. padež (Nominativus)
2. „ (Genitivus)
3. „ (Dativus)
4. „ (Accusativus)
5. „ (Vocativus)
6. „ (Ablativus).

1. padež (Nominativus) odgovara na pitanje *tko?* ili *što?*; n. pr.: tko je? čověk. Što je to? oděło.

2. padež (Genitivus) odgovara na pitanje *koga? česa? čiji, a, e?*

3. padež (Dativus) odgovara na pitanje *komu? čemu?* n. pr.: komu si dao? otcu.

4. padež (Accusativus) odgovara na pitanje *koga?* ili *što?* n. pr.: koga si vidio? otca.

5. padež (Vocativus) metje se, kad koga ili štogod zazivamo, n. pr.: o Bože! o pameti!

6. padež (Ablativus). Ovdi različitih pitanjah imade, n. p.: *kim* ili *čim? kada? kako?* itd. ili kao što predlog naznačuje, što ćemo u svoje vrěme obširnije razložiti. — Mi ovdi pri sklanjanjih služimo se predlogom *a* ili *ab*. Predlogom *a* ondi, gdě se rěč sa suglasnikom, a predlogom *ab*, gdě se sa samoglasnikom počima.

Broj (Numerus).

Spomenuti padeži drugčie se okončavaju, kad je o jednoj stvari govor, i onda je ime u *jedinobrojniku* (numerus singularis); a opet drugčie, kad se govori o više stvarih, i onda se veli, da je ime u *višebrojniku* (numerus pluralis); n. pr.: stol *mensa* jeste u jedinobrojniku; stolovi pako *mensae* u višebrojniku.

Pregled sklanjanjah.

	I.	II.	III.	IV.	V.
			Jedinobrojnik.		
1. Padež	a.	us, um, er, ir, ur.	različito.	us, u.	es.
2. „	ae.	i.	is.	us, u.	ei.
3. „	ae.	o.	i.	ui, u.	ei.
4. „	am.	um.	em, im, ili kao 1. padež.	um, u.	em.
5. „	a.	e, um, er, ir, ur.	kao 1. padež.	us, u.	es.
6. „	a.	o.	e, i.	u, u.	e.
			Višebrojnik.		
1. Padež.	ae.	i, a.	es, a.	us, ua.	es.
2. „	arum.	orum.	um, ium.	uum.	erum.
3. „	is, abus.	is.	ibus.	ibus, ubus.	ebus.
4. „	as.	os, a.	es, a.	us, ua.	es.
5. „	ae.	i, a.	es, a.	us, ua.	es.
6. „	is, abus.	is.	ibus.	ibus, ubus.	ebus.

Obćenita pravila.

I. Na koje sklanjanje spada samostavno koje ime, to se saznati može iz poslědnje slovke 2. padeža jedinobrojnika:

Sklanjanje	1.	2.	3.	4.	5.
2. padež	ae	i	is	us, u	ei

Svi ostali padeži iz ovoga se grade, i zato se i zove genitiv, t. j. radjajući.

II. Peti padež (vocativ) jednak je kako u jedinobrojniku tako i u višebrojniku s pèrvim padežem (nominativom), izuzamši samo ona imena, koja se na *us* okončavaju i na drugo sklanjanje spadaju; ova u jedinobrojniku skrajnju slovku *us* měnjaju na *e*, n. pr.: *dominus* gospodin, vocativ *domine*! gospodine! — Vlastita pako imena, koja se na *ius* svèršuju, odbacuju *us* sasvime; n. pr.: *Antonius* Antun, vocativ: *o Antoni* Antune! *Georgius* Gjuragj, vocativ: *Georgi!* itd. — Ovamo spada i samostavno ime *filius* sin, kojega je vocativ takodjer: *o fili!* sine! *Genius* genij, vocativ: *o Geni! Meus* moj, *o mi!*

Deus Bog u petom padežu imade takodjer *Deus*. U višebrojniku pèrvi je padež *Dii*; tretji i šesti: *Diis*.

III. Tretji padež (dativ) i šesti (ablativ) jednaki su u višebrojniku u svih pet sklanjanjah.

IV. Pri svih imenih srědnjega spola tri su jednaka padeža, t. j. jednaki su: nominativ, accusativ i vocativ. I ova se u višebrojniku na *a* okončavaju.

Sklanjanje članka (Artikula).

Članak *hic, haec, hoc*, kojim ćemo se u svih pet sklanjanjah služiti, sklanja se ovako:

Jedinobrojnik.

Nomin.	Hic, haec, hoc.	*Ovaj, ova, ovo.*
Genitiv.	Hujus.	*Ovoga, ove, ovoga.*
Dativ.	Huic.	*Ovomu, ovoj, ovomu.*
Accus.	Hunc, hanc, hoc.	*Ovaj (ovoga); ovu, ovo.*
Vocat.	Neima.	
Ablat.	ab hoc, ab hac, ab hoc.	*Od ovoga, od ove, od ovoga.*

Višebrojnik.

Nomin.	Hi, hae, haec.	*Ovi, ove, ova.*
Genitiv.	Horum, harum, horum.	*Ovih.*
Dativ.	His.	*Ovim.*
Accus.	Hos, has, haec.	*Ove, ova.*
Vocat.	Neima.	
Ablat.	Ab his.	*Od ovih.*

I. Sklanjanje.

Na pèrvo sklanjanje spadaju sva ona imena, koja se u drugom padežu jedinobrojnika na *ae* okončavaju; n. pr.: *haec mensa stol*; drugi padež: *huius mensae* stola. Sklanjanje ovako biva:

Jedinobrojnik.

Nomin.	a.	Haec mensa	*stol.*
Gen.	ae.	Huius mensae	*stola.*
Dat.	ae.	Huic mensae	*stolu.*
Accus.	am.	Hanc mensam	*stol.*
Vocat.	a.	O mensa!	*stole!*
Ablat.	a.	Ab hac mensa	*od stola.*

Višebrojnik.

Nom.	ae.	Hae mensae . . .	*stolovi.*
Gen.	arum.	Harum mensarum . .	*stolovah.*
Dat.	is.	His mensis	*stolom.*
Accus.	as.	Has mensas	*stolove.*
Vocat.	ae.	O mensae!	*stolovi!*
Ablat.	is.	Ab his mensis . . .	*od stolovah.*

Tako se sklanjaju: *gratia* milost; *gloria* slava: *coena* večera; *nebula* magla; *cura* briga; *culpa* krivnja; *sera* brava: *culina* kuhinja; *victoria* dobit; *sagitta* strěla itd.

Priměri za věžbanje: mèrzle vode *aquae frigidae;* visokoj milosti *altae gratiae;* lěpu zoru *pulchram auroram;* (imam) marljive služkinje *sedullas ancillas;* od visokoga puta *a lata via;* těsnomu dvorištu *angustae areae;* dobar zrak *bona aura;* suzah materinskih *maternarum lacrymarum;* izobraženi jezici *cultae linguae;* od dragocěnih krunah *a pretiosis coronis* itd. itd.

Pazka. Dativ i Ablativ višebrojnika okončava se kod někojih samostavnih imenah na *abus.* Takova su: *anima* duša; *asina* oslica; *dea* boginja; *domina* gospoja; *equa* kobila; *famula* služkinja; *filia* kći: *liberta* odpuštena robinja; *mula* mazga; *nata* kći; *socia* drugarica; *duae* dvě; *ambae* obe itd., da se tim načinom razlikuju od mužkoga spola; bit će bo tako *dominis* gospodi; *dominabus* gospojam; *filiis* sinovom; *filiabus* kćerim itd.

II. Sklanjanje.

Na drugo sklanjanje spadaju ona imena, kojih nominativ okončava se na *us*, *er*, *ir*, *ur* i *um*, genitiv pako svagda na *i*; n. pr.: *hic dominus do-*

mini gospodin; *hic liber libri* knjiga; *hic vir viri* muž; *satur saturi* sit; *hoc scamnum scamni* klupa.

Koja se na *us* svèršuju, sklanjaju se ovako:

Jedinobrojnik.

Nomin.	us.	Hic dominus . . .	*gospodin.*
Gen.	i.	Huius domini . . .	*gospodina.*
Dat.	o.	Huic domino . . .	*gospodinu.*
Accus.	um.	Hunc dominum . .	*gospodina.*
Vocat.	e.	O domine! . . .	*gospodine!*
Ablat.	o.	Ab hoc domino . .	*od gospodina.*

Višebrojnik.

Nomin.	i.	Hi domini	*gospoda.*
Gen.	orum	Horum dominorum . .	*gospode.*
Dat.	is.	His dominis	*gospodi.*
Accus.	os.	Hos dominos . . .	*gospodu.*
Vocat.	i.	O domini	*gospodo!*
Ablat.	is.	Ab his dominis . .	*od gospode.*

Tako se sklanjaju: *lectus* postelja; *ludus* igra; *humerus* rame; *morbus* bolest; *pugnus* pěst; *fumus* dim; *rivus* potok; *lupus* vuk; *ursus* medvèd; *truncus* panj; *cervus* jelen; *annus* godina itd.

Priměri za věžbanje: oštromu peru *acuto calamo;* iskrenih prijateljah *sincerorum amicorum;* o tupi mače *o obtuse gladie!;* krasnoga vèrta *amoeni horti;* od jakoga větra *a valido vento;* nevěšt kočiaš indoctus auriga; dobre pěsnike *bonos poëtas;* od marljivih pisarah *ab industriis scribis;* o pomnjivi Antune! *o operarie Antoni!* o vèrstni moj sine! *o egregie fili mi!* itd.

Koja se svèršuju na *er*, *ir*, *ur*, sklanjaju se ovako:

Jedinobrojnik.

Nomin.	Hic puer	*děčak.*
Gen.	Huius pueri	*děčaka.*
Dat.	Huic puero	*děčaku.*
Accus.	Hunc puerum	*děčaka.*
Vocat.	O puer!	*děčače!*
Ablat.	Ab hoc puero	*od děčaka.*

Višebrojnik.

Nomin.	Hi pueri	*děčaci.*
Gen.	Horum puerorum . . .	*děčakah.*
Dat.	His pueris	*děčakom.*
Accus.	Hos pueros	*děčake.*
Vocat.	O pueri!	*děčaci!*
Ablat.	Ab his pueris	*od děčakah.*

Ovako se sklanjaju: *ager* njiva; *magister* meštar; *liber* knjiga: *gener* zet; *vesper* večer itd.

Priměri. Duge noževe *longos cultros;* o lěni učeniče *o piger discipule!* nevoljnih podložnikah *miserorum subditorum;* od Velikoga Aleksandra *ab Alexandro magno;* nježnomu sinu *tenero filio;* o pobožni muže *o pie vir* itd.

Jedinobrojnik.

Nomin.	Hoc scamnum	*klupa.*
Gen.	Huius scamni	*klupe.*
Dat.	Huic scamno	*klupi.*
Accus.	Hoc scamnum	*klupu.*
Vocat.	O scamnum!	*klupo!*
Ablat.	Ab hoc scamno . . .	*od klupe.*

Višebrojnik.

Nomin.	Haec scamna	*klupe.*
Gen.	Horum scamnorum . . .	*klupah.*
Dat.	His scamnis	*klupam.*
Accus.	Haec scamna	*klupe.*
Vocat.	O scamna !	*klupe !*
Ablat.	Ab his scamnis	*od klupah.*

Tako se sklanjaju: *atrium* trěm; *vitrum* staklo; *iusculum* juha; *pallium* kabanica; *cubiculum* soba; *convivium* gostba; *prandium* obĕd; *vinum* vino itd.

Priměri. Božansko dobročinstvo *divinum beneficium;* prikladne rěči *apta verba*; jakih udah *firmorum membrorum;* strog sud *severum judicium;* oholomu odgovoru *superbo responso;* težki poslovi *dura negotia;* o zlatne čaše *o aurea pocula !* itd.

III. Sklanjanje.

Imena, koja na tretje sklanjanje spadaju, okončavaju se u nominativu raznovèrstno, nu u genitivu izlaze svagda na *is*; n. pr.: hic *sermo* govor, *sermonis.* Haec *radix* korĕn, *radicis.* Hoc *iter* put, *itineris.*

Imena mužkoga spola sklanjaju se ovako:

Jedinobrojnik.

Nomin.	—	Hic sermo . . .	*govor.*
Gen.	is.	sermonis . . .	*govora.*
Dat.	i.	sermoni . . .	*govoru.*
Accus.	em.	sermonem . .	*govor.*
Vocat.	—	sermo ! . . .	*govoru !*
Ablat.	ne	sermone . . .	*govorom.*

Višebrojnik.

Nomin.	es.	sermones	*govori.*
Gen.	um.	sermonum . . .	*govorah.*
Dat.	ibus.	sermonibus . . .	*govorom.*
Accus.	es.	sermones . . .	*govore.*
Vocat.	es.	sermones	*govori!*
Ablat.	ibus.	sermonibus . . .	*govorí.*

Imena ženskoga spola sklanjaju se ovako:

Jedinobrojnik.

Nomin.	—	Haec radix . . .	*korěn.*
Gen.	is.	radicis . . .	*korěna.*
Dat.	i.	radici . . .	*korěnu.*
Accus.	em.	radicem. . .	*korěn.*
Vocat.	—	radix! . . .	*korěne!*
Ablat.	e	radice . . .	*korěnom.*

Višebrojnik.

Nomin.	es.	radices	*korěni.*
Gen.	um.	radicum	*korěnah.*
Dat.	ibus.	radicibus	*korěnom.*
Accus.	es.	radices	*korěne.*
Vocat.	es.	radices!	*korěni!*
Ablat.	ibus.	radicibus	*korění.*

Tako se sklanjaju: *hirundo* lastavica; *passer* vrabac; *lepus* zec; *sanitas* zdravje; *virtus* krěpost; *lapis* kamen; *mos* običaj; *honor* čast; *dulcor* slast; *auctor* začetnik; *thorax* pèrsi, oklop itd.

Imena srědnjega spola obično se ovako sklanjaju:

Jedinobrojnik.

Nomin.	Hoc tempus	*vrěme.*
Gen.	temporis	*vrěmena.*
Dat.	tempori	*vrěmenu.*
Accus.	tempus	*vrěme.*
Vocat.	tempus !	*vrěme !*
Ablat.	tempore	*vrěmenom.*

Višebrojnik.

Nomin.	tempora	*vrěmena.*
Gen.	temporum	*vrěménah.*
Dat.	temporibus	*vrěmenom.*
Accus.	tempora	*vrěmena.*
Vocat.	tempora !	*vrěmena !*
Ablat.	temporibus	*vrěmeni.*

Jedinobrojnik.

Nomin.	Hoc iter	*put.*
Gen.	itineris	*puta.*
Dat.	itineri	*putu.*
Accus.	iter	*put.*
Vocat.	iter !	*pute !*
Ablat.	itinere	*putem.*

Višebrojnik.

Nomin.	itinera	*putevi.*
Gen.	itinerum	*putevah.*
Dat.	itineribus	*putevom.*
Accus.	itinera	*puteve.*
Vocat.	itinera !	*putevi!*
Ablat.	itineribus	*putevi.*

Ovako se sklanjaju : *pectus* pèrsi ; *caput* glava ; *guttur* gèrlo ; *flumen* rěka ; *crimen* opačina ;

frigus studen; *murmur* mèrmljanje; *vulnus* rana; *limen* prag itd.

Pazke.

Accusativ jedinobrojnika.

1) Accusativ někojih imenah svèršuje se u jedinobrojniku na *im*; n. pr.: *buris–is* ralica, *burim*; *amussis–im* oměra; *cucumis–is* ugorak, *cucumim*; nu i *cucumis*, *cucumeris*, *cucumerem*; *vis* sila, *vim*; *pelvis* mědenica, *pelvim*; *sitis–im* žedja; *ravis–im* promuklost; *tussis–im* kašalj; *securis–im* sěkira; *sirtis–im* vir; i někoja na *is* izlazeća imena od gradovah, rěkah itd., kao n. pr.: *Claudiopolis–im* Kološvar; *Tiberis–im* Tever; *Charybdis–im*; kao što i mnoga gèrčka imena, n. pr.: *poësis* pěsničtvo, *poësim*; *basis* temelj, *basim*, itd.

2) Kod drugih opet izlazi accusativ na *im* i *em*; n. pr.: *aqualis–is* vědro, *aqualem* ili *im*; *clavis–em* ili *im*, ključ; *sementis–em* ili *im*, usěv; *puppis–em* ili *im*, kèrma; *febris–em* ili *im*, groznica; *turris–im* ili *turrem* toranj; *navis–em* ili *im* brod; *canabis–im* ili *em* konoplja; *restis–em* ili *im* konop itd.

Ablativ jedinobrojnika.

1) U ablativu jedinobrojnika svèršuju se na *i*: a) sva ona imena, koja u accusativu izlaze na *im*: *buris–i*; *vis–i*; *pelvis–i* itd. Ovamo spadaju takodjer *canalis–i* kanal; *mugilis–i* běluga (riba morska); *strigilis–i* češagia. b) Imena od měsecah: *Aprilis–i* travanj; *September–bri* rujan; *October–bri* listopad; *November–bri* studeni; *December–bri* prosinac. c) Občinska imena, koja u nominativu

izlaze na *al*, *ar*, *e*; n. pr.: *animal* životinja, ablativ: *animali; calcar-i* ostruga; *praesepe-pi* jasle. Nu ova: *far* žito, *bacchar* kopitnjak (rastje); *iubar* zraka sunčana; *hepar* jetra; *nectar* napitak (božji, sladki), izlaze na *e*.

2) U ablativu jedinobrojnika svèršuju se na *e* i *i* ona imena, kojim accusativ izlazi na *em* i *im*; kao *navis-e* i *i; aqualis-e* ili *i* itd. — Ovamo spadaju takodjer: *vectis* poluga; *postis* vratnica; *classis* razred; *anguis* zmija; *unguis* nokat; *imberbris* plaha kiša; *ignis* oganj; *amnis* rěka; *avis* ptica; *finis* kraj; *supellex supellectilis* pokućtvo; *victrix victricis* dobitnica; *ultrix* osvetiteljica; *rus ruris* polje; *civis* gradjanin. I ova imadu u ablativu *e* ili *i*; n. pr.: *vecte* ili *vecti*; *poste* ili *posti* itd.

Nominativ višebrojnika.

Ona obćinska imena, kojim se ablativ u jedinobrojniku okončava na *i*, izlaze u nominativu višebrojnika na *ia*; n. pr.: *sedile* stolac; ablativ *sedili*; nominativ višebrojnika: *sedilia.*

Genitiv višebrojnika.

1) Genitiv višebrojnika svèršuje se na *ium*: a) kod onih imenah, koja izlaze u ablativu jedinobrojnika na *i* ili na *e* i *i*; n. pr.: *sedile, sedili, sedilium; navis, nave* ili *navi, navium; imber, imbre* ili *imbri, imbrium.* b) Koja u nominativu izlaze na *es* ili *is*, i u genitivu isto toliko slovakah imadu, koliko i u nominativu; n. pr. *nubes, nubis* oblak *nubium; collis-is* brěžuljak *collium;* Nu ova: *vates-is* prorok; *strues-is* hèrpa; *canis-is* pas; *panis-is* kruh; *iuvenis-is* mladić, imadu u genitivu

višebrojnika samo *um*; n. pr.: *vatum*, *canum* itd. c) Koja se na dva suglasnika svèršuju, i iz jedne samo slovke sastoje, n. pr.: *mons*, *montis* gora *montium*; *pars*, *partis* dio *partium*; *urbs*, *urbis* grad *urbium*; *arx*, *arcis* tvèrdjava *arcium*; *merx* *mercis* roba *mercium*; itd. Ovamo spadaju: *as* (vèrsta rimskih novacah) *assium*; *glis*, *gliris* puh, *glirium*: *mas*, *maris* muž, mužak *marium*; *nix*, *nivis* sněg *nivium*; *nox*, *noctis* noć *noctium*; *os*, *ossis* kost *ossium*; *lar*, *laris* kućni bog *larium*; *caro*, *carnis* meso, *carnium*; *venter*, *ventris* tèrbuh, *ventrium*; *dos*, *dotis* miraz; *cos*, *cotis* brus; *cor*, *cordis* sèrce; *strix*, *strigis* sova; *faux*, *faucis* požirak itd.

2) Druga izlaze na *um* i *ium*, n. pr.: *fornax*-*cis* peć, *fornacum* ili *fornacium*; *palus* močvara (bara, mlaka) *paludium* ili *paludum*; *apis* pčela *apium* ili *apum* i t. d.

Ova rěč: *bos*, *bovis* vol, imade genitiv višebrojnika *boum*, dativ i ablativ pako *bobus* ili *bubus*.

Priměri. Věčnoj hvali *sempiternae laudi*; osmoga měseca *mensis octavi*; ljubljeni kralju *amate rex!* ponositi lavi *superbi leones*; mèrzku opačinu *turpe scelus*; učenih ljudih *hominum doctorum*; okrutne životinje *crudelia animalia*; žalostan pokop *triste funus*; tamnoj noći *atrae nocti*; mudrim vodjam *prudentibus ducibus*: kratke noge *pedes breves*; škodljivu prašinu *noxium pulverem*; poštenoga jamca *honesti vadis* i *honestum vadem*; sladko i dobro mlěko *dulce et bonum lac*; prijatnih okolicah *amoenarum regionum*; bogati gradovi *opulentae urbes*; krasnom pěsni *pulchro poëmate*; o tvèrdo sèrce *o durum cor*; udovim že-

nam *viduis mulieribus*; nepromĕnjiva pravila *immutabiles canones*; čudnovata krĕpost *mirifica virtus*; krotkih ovacah *mitium ovium*; natovarenu ladju *oneratam navem* ili *navim*; studena zima *hyems frigida*; toplomu lĕtu *calidae aestati*; pomnjivih pčelah *apium laboriosarum*; lukave lisice *astutae vulpes* itd.

IV. sklanjanje.

Na četvèrto sklanjanje spadaju sva ona samostavna imena, koja i u nominativu i u genitivu izlaze na *us* ili *u*: n. pr.: hic *fructus–us* plod; hoc *cornu–u* rog.

Ova, koja su mužkoga spola, ovako se sklanjaju:

J e d i n o b r o j n i k.

Nomin.	us	Hic fructus	*plod.*
Gen.	us	fructus	*ploda.*
Dat.	ui	fructui	*plodu.*
Accus.	um	fructum	*plod.*
Vocat.	us	fructus!	*plode!*
Ablat.	u	fructu	*plodom.*

V i š e b r o j n i k.

Nomin.	us	fructus	*plodovi.*
Gen.	uum	fructuum	*plodovah.*
Dat.	ibus	fructibus	*plodovom.*
Accus.	us	fructus	*plodove.*
Vocat.	us	fructus!	*plodovi!*
Ablat.	ibus	fructibus	*plodovi.*

Koja su ženskoga spola, sklanjaju se isto tako, n. pr.:

Jedinobrojnik.

Nomin.	us	Haec manus	*ruka.*
Gen.	us	manus	*ruke.*
Dat.	ui	manui	*ruci.*
Accus.	um	manum	*ruku.*
Vocat.	us	manus ! . . .	*ruko !*
Ablat.	u	manu	*rukom.*

Višebrojnik.

Nomin.	us	manus	*ruke.*
Gen.	uum	manuum	*rúkah.*
Dat.	ibus	manibus	*rukam.*
Accus.	us	manus	*ruke.*
Vocat.	us	manus	*ruke !*
Ablat.	ibus	manibus	*rukami.*

Tako se sklanjaju: *auditus* sluh; *visus* vid; *gustus* ukus; *odoratus* njuh; *tactus* tik; *actus* čin; *venatus* lov; *singultus* štucanje; *fletus* plač; *senatus* věće itd.

Imena pako srědnjega spola sklanjaju se na slědeći način:

Jedinobrojnik.

Nomin.	Hoc cornu	*rog.*
Gen.	cornu	*roga.*
Dat.	cornu	*rogu.*
Accus.	cornu	*rog.*
Vocat.	cornu !	*rože !*
Ablat.	cornu	*rogom.*

Višebrojnik.

Nomin.	cornua	*rogovi.*
Gen.	cornuum	*rogovah.*
Dat.	cornibus	*rogovom.*
Accus.	cornua	*rogove.*
Vocat.	cornua	*rogovi !*
Ablat.	cornibus	*rogovi.*

Tako se sklanjaju: *tonitru* gèrmljavina; *veru* ražanj; *gelu* studen; *genu* kolěno itd.

Priměri. Pogibeljnoj igri *periculoso lusui*; veselim licem *hilari vultu*; velike troškove *magnos sumtus*; mramornom stubom *marmoreo gradu*; jakoj vojsci *forti exercitui*; lěvo kolěno *sinistrum genu*; dugi ražnjevi *longa verua*; današnjoj zimi *hodierno gelu*; protivnoga tèrka *casus contrarii*; iskrenih ćutjenjah *intimorum sensuum*; nenadanimi slučaji *casibus repentinis* itd.

Pazke.

1) Ova imena: *acus* igla; *arcus* luk; *artus* udo; *ficus* smokva; *lacus* bara; *partus* porod; *quercus* hrast; *specus* špilja; *tribus* vèrsta, imadu dativ i ablativ višebrojnika na *ubus*; n. pr.: *acubus, arcubus* itd.; — ova pako: *portus* luka; *questus* tužba; *veru* ražanj na *ubus* i *ibus*; n. pr.: *portibus* ili *portubus.*

2) Samostavno ime *domus-us* kuća sklanja se stranom polag druge, stranom pako polag četvèrte deklinacie ovako:

J e d i n o b r o j n i k.

Nomin.	Haec domus	*kuća.*
Gen.	domus	*kuće* ili *domi*, doma.
Dat.	domui ili domo	*kući.*
Accus.	domum	*kuću.*
Vocat.	domus!	*kućo!*
Ablat.	domus	*kućom.*

V i š e b r o j n i k.

Nomin.	domus	*kuće.*
Gen.	domuum ili domorum . . .	*kućah.*
Dat.	domibus	*kućam.*
Accus.	domus	*kuće.*
Vocat.	domus!	*kuće!*
Ablat.	domibus	*kućami.*

V. sklanjanje.

Na peto sklanjanje spadaju ona samostavna imena, koja u nominativu izlaze na *es*, u genitivu pako na *ei*, i u ovom za jednu slovku narastu, n. pr.: *res, rei* stvar.

J e d i n o b r o j n i k.

Nomin.	Haec res	*stvar.*
Gen.	rei	*stvari.*
Dat.	rei	*stvari.*
Accus.	rem	*stvar.*
Vocat.	res!	*stvari!*
Ablat.	re	*stvarju.*

V i š e b r o j n i k.

Nomin.	res	*stvari.*
Gen.	rerum	*stvarih.*
Dat.	rebus	*stvarim.*
Accus.	res	*stvari.*
Vocat.	res!	*stvari!*
Ablat.	rebus	*stvarmi.*

Ovako se sklanjaju: *acies* èrt, ostrina; *glacies* led; *mollities* mekota; *pauperies* siromaštvo; *requies* pokoj; *segnities* lěnost.

Primĕri. Veseloga dana *laetae diei*; dragocĕnomu kipu *pretiosae effigiei*; krasnim obrazom *eximia facie*; o izprazna nado! *o inanis spes!* srĕtnih poslovah *rerum secundarum*; izvĕstnoj pogibelji *certae perniciei* itd.

Pazka. Imena petoga sklanjanja neimaju višebrojnika, izuzamši slĕdeća: *dies* dan; *res* stvar; *acies* èrt; *spes* ufanje; *superficies* povèršje; *progenies* porod; nu i izmedju ovih samo *dies* i *res* imadu genitiv plural: *dierum*, *rerum*.

Dodatak.

I. *Sastavljena imena* sklanjaju se kao što i jednostavna; nu primĕtiti valja, da ako je svaki dio sastavljene rĕči u nominativu, onda se i svaki dio sklanjati mora; n. pr.; *respublica* dèržava; *gen.: reipublicae*; *dativ: reipublicae*; *accus.: rempublicam*; *voc.: respublica! ablat.: republica.* — Nu ako je od sastavljene rĕči samo jedan dio u nominativu, drugi pako u drugom kojem padežu, onda se samo onaj sklanja, koi je u nominativu, drugi se nemĕnja; n. pr.: *paterfamilias* domaćina, gospodar; *gen.: patrisfamilias; dat.: patrifamilias; accus.*: *patremfamilias* itd.

II. Imade u latinskom jeziku *nepravilnih* samostavnih imenah (irregularia), i to:

1) *Glede broja.* Višebrojnika neimaju vlastita imena, n. pr.: *Croatia* Hèrvatska; *Savus* Sava; *Carpathus* karpatska gora (Tatre) itd. — Isto tako krĕposti, zloće, dobe čovĕčanske, kovi (metalla), žita i druga, koja već ni u materinskom jeziku višebrojnika neimaju; n. pr.: *iustitia* pravica; *ebrietas* pijanstvo; *pueritia* dĕtinska doba; *aurum* zlato; *sa-*

charum šećer; *triticum* pšenica; *humus* zemlja; *sanguis* kèrv; *acetum* ocat, sirće itd.

Druga imena neimaju jedinobrojnika. Tako 1) někoja od pèrvoga sklanjanja, n. pr.: *nundinae-arum* sajam; *induciae-arum* primirje; *copiae* čete; *calendae* pèrvi dan měseca; *excubiae* straža; *literae* pismo; *minae* prětnja; *nugae* šala; *thermae* toplice. 2) někoja od drugoga sklanjanja, n. pr. *liberi-orum* děca; *fasti* kalendar ili lětopis; *cancelli* pregrada; *sponsalia-orum* zaruci-ukah; *castra* tabor; *arma* oružje; *comitia* sabor itd. 3) někoja imena od tretjega sklanjanja neimaju jedinobrojnika, n. pr.: *annales-ium* lětopisi; *proceres-um* velmože; *opes-um* bogatstvo, imetak; *grates-um* hvala; *utensilia-ium* pokućtvo; *moenia-ium* bedem, zidine (gradske) itd.

2) *Glede padeža.* Někoja samostavna imena jedan samo padež imadu, n. pr.: genit.: *dicis* izlike; ablat.: *noctu* noćjom; accus. višebrojnika: *inficias* tajenja, itd; — druga imadu dva, n. pr.; *sapientiae*, *suppetias* pomoć; *macte*, *macti* vitežki; — druga opet tri, n. pr.: *vis, vim, vi* sila; *opis, opem, ope* pomoć, itd.; někoja četiri, n. pr.: *astus* lukavština, *astu*, hi *astus*, hos *astus*; někoja pet, n. pr.: koja neimaju genitiva plurala, kao: *aes*, *aeris* mědo; *nex-cis* smèrt; *os oris* usta; *pax-cis* mir; *pix-cis* smola; *thus-ris* tamjan; — ili neimaju vocativa singulara, n. pr.; *nemo* nitko; *aliquis* nětko; *ipse* on itd. Druga najposlě neměnjaju se ni u jednom padežu, n. pr.: *pondo* funta; *cete* kit (riba); *tempe* krasna okolica u Tessalii; *mele* pěsma itd.

III. Ima i takovih imenah, koja u višebrojniku měnjaju sklanjanje, n. pr.: *vas*, *vasis* sud, tretjega

je sklanjanja; *vasa*, *vasorum* pako drugoga; *iugerum-i* jutro (ral, lanac) zemlje spada na drugo, *iugera-um* pako na tretje sklanjanje; *delicium-ii* krasota, na drugo, *deliciae-arum* pako na pèrvo.

IV. Napokon imade imenah, koja su *dvojega sklanjanja*, n. pr.: *hic baptismus-i* kèrštenje, ili *hoc baptisma-atis*; *elephantus-i* slon, ili *elephas-antis*; *paupertas-tis* ubožtvo, i *pauperies-ei*, koja se iz običaja i izkustva naučiti mogu.

Drugi Članak.

Pridavno ime.

Pridavno je ime ono, koje naznačuje vlastitost predmeta kojega na pitanje *kakov?* ili *kolik?* n. pr.: *bonus* dobar; *albus* bio; *magnus* velik; *parvus* malen. — *Bonus panis* dobar kruh; *albus paries* bio zid; *magna domus* velika kuća itd.

Pri svakom pridavnom imenu valja paziti: 1) kako se okončava, 2) kako se sklanja, 3) kako se prispodablja.

Okončavanje pridavnih imenah.

Pridavna imena trojvèrstna su glede okončavanja; ili su trojega, ili dvojega, ili pako jednoga okončavanja.

Trojega su okončavanja, gdě svaki spol drugčie izlazi, n. pr.: *bonus, bona, bonum* dobar, dobra, dobro. *Niger, nigra, nigrum* cèrn, cèrna, cèrno. *Acer, acris, acre* oštar, oštra, oštro.

Dvojega su okončavanja, gdě se mužki i ženski spol jednako svèršuje, n. pr.: *hic, haec brevis*, *hoc breve* kratak, kratka, kratko itd.

Jednoga su pako okončavanja, gdě se sva tri spola jednim istim izhadjanjem naznačuju, n. pr.: *hic, haec, hoc felix* srětan, srětna, srětno; *hic, haec, hoc sapiens* mudar, mudra, mudro.

Sklanjanje pridavnih imenah.

Pri pridavnih imenih trojega okončavanja spada izhadjanje *a* na pèrvu; *us, er* pako i *um* na drugo sklanjanje; sva ostala okončavanja tretjega su sklanjanja.

Pridavna imena trojega okončavanja ovakò se sklanjaju:

J e d i n o b r o j n i k.

Nomin.	bonus,	bona,	bonum,
	dobar,	*dobra,*	*dobro,*
Gen.	boni,	bonae,	boni,
Dat.	bono,	bonae,	bono,
Accus.	bonum,	bonam,	bonum,
Vocat.	bone!	bona!	bonum!
Ablat.	bono,	bona,	bono.

V i š e b r o j n i k.

Nomin.	boni,	bonae,	bona,
	dobri,	*dobre,*	*dobra,*
Gen.	bonorum,	bonarum,	bonorum,
Dat.	bonis (u sva tri spola),		
Accus.	bonos,	bonas,	bona,
Vocat.	boni!	bonae!	bona!
Ablat.	bonis (u sva tri spola).		

Tako se sklanjaju: *altus, a, um* visok; *amoenus, a, um* ugodan; *avarus* lakom; *dignus* vrědan; *longus* dug, itd.

Pažka. Pridavno ime sklanja se zajedno sa somostavnim imenom; n. pr.: *bonus puer* dobar děčak; *bona mater* dobra mati; *bonum opus* dobro dělo; *boni pueri* dobri děčaci; *bonae matres* dobre matere; *bona opera* dobra děla. 2) U latinskom jeziku měnjaju se i sklanjaju pridavna imena zajedno sa samostavnimi baš kao što i u našem hèrvatsko-slav.; n. pr.: dobri děčaci *boni pueri*; dobrih děčakah *bonorum puerorum*; dobrim děčakom *bonis pueris* itd. — U latinskom jeziku (gotovo kao i u našem) svejedno je, bilo pridavno ime pred samostavnim ili pako za njim.

Jedinobrojnik.

Nomin.	niger,	nigra,	nigrum,
	cèrn,	*cèrna,*	*cèrno,*
Gen.	nigri,	nigrae,	nigri,
Dat.	nigro,	nigrae,	nigro.
Accus.	nigrum,	nigram,	nigrum,
Vocat.	niger!	nigra!	nigrum!
Ablat.	nigro,	nigra,	nigro.

Višebrojnik.

Nomin.	nigri,	nigrae,	nigra,
	cèrni,	*cèrne,*	*cèrna,*
Gen.	nigrorum,	nigrarum,	nigrorum,
Dat.	nigris	(u sva tri spola).	
Accus.	nigros,	nigras,	nigra,
Vocat.	nigri!	nigrae!	nigra!
Ablat.	nigris	(u sva tri spola).	

Tako se sklanjaju: *ruber, rubra, rubrum* cèrljen, a, o; *aeger, aegra, aegrum* bolestan, na, no; *prosper, ra, rum* srĕtan, tna, o; *tener, ra, rum* nježan, žna, o; *liber, ra, rum* slobodan, dna, no; *macer, macra, macrum* mèršav, a, o.

Jedinobrojnik.

Nomin.	Acer,	acris,	acre,
	oštar,	*oštra,*	*oštro,*
Gen.	acris (u sva tri spola),		
Dat.	acri (u sva tri spola),		
Accus.	acrem,	acrem,	acre,
Vocat.	acer!	acris!	acre!
Ablat.	acri.		

Višebrojnik.

Nomin.	hi acres,	hae acres,	haec acria,
	oštri,	*oštre,*	*oštra,*
Gen.	acrium (u sva tri spola),		
Dat.	acribus (u sva tri spola),		
Accus.	acres,	acres,	acria,
Vocat.	acres!	acres!	acria!
Ablat.	acribus (u sva tri spola).		

Tako se sklanjaju: *alacer, alacris, cre* bèrz, bèrza, bèrzo; *celer, is, e* bèrz; *celeber, bris, bre* glasovit; *campester, tris, tre* poljski; *saluber, bris, bre* koristan; *volucer, cris, cre* letuće, itd.

Koja su dvojega okončavanja, sklanjaju se ovako:

Jedinobrojnik.

Nomin.	Hic vel haec brevis, hoc breve. *kratak, kratka, kratko,*
Gen.	brevis,
Dat.	brevi,
Accus.	brevem, breve,
Vocat.	brevis! breve!
Ablat.	brevi.

Višebrojnik.

Nomin.	breves, brevia, *kratki* ili *kratke, kratka,*
Gen.	brevium,
Dat.	brevibus,
Accus.	breves, brevia,
Vocat.	breves! brevia!
Ablat.	brevibus.

Tako se sklanjaju: *gravis, ve* težak ili težka, težko; *facilis* lak; *crudelis* okrutan; *mitis* blag; *turpis* ružan; *fortis* jak; *hilaris* veseo; *svavis* prijazan; *rudis* tup; *vilis* prost, jadan, itd.

Priměri. Tužna duša *tristis animus*; tužna žena *tristis foemina*; tužna pěsma *triste carmen*; oštar nož *acer culter*; oštra sěkira *acris securis*; oštra rěč *acre verbum*; glasovit dogadjaj *celebris historia*; glasovit vodja *celeber dux*; glasovito dělo *celebre factum*, itd.

Koja su jednoga okončavanja, sklanjaju se ovako:

Jedinobrojnik.

Nomin.	Hic,	haec,	hoc felix,
	srětan,	*srětna,*	*srětno,*
Gen.	felicis,		
Dat.	felici,		
Accus.	felicem,		felix,
Vocat.	felix !		
Ablat.	felice v. felici.		

Višebrojnik.

Nomin.	felices,		felicia,
	srětni,	*srětne,*	*srětna,*
Genitiv.	felicium,		
Dativ.	felicibus,		
Accus.	felices,		felicia,
Vocat.	felices !		felicia !
Ablat.	felicibus.		

Tako se sklanjaju: *atrox, atrocis* nemio, nemila, nemilo; *constans* stalan: *diligens* marljiv; *prudens* pametan; *decens* pristojan; *praesens* nazočan; *velox* bèrz; *solers* brižljiv; *iners* lěn itd.

Priměri. Smion vojnik *audax miles;* smiona žena *audax mulier*; smiono dělo *audax facinus-facinoris;* letući sokó *volans falco;* letuća ševa *volans alauda;* letući zarěznik *volans insectum* itd.

Pazke.

Slědeća pridavna imena trojega okončavanja: *unus, a, um* jedan, na, no; *ullus* tkogod; *nullus* nitko; *solus* sám; *totus* sav; *alius* drugi; *uter,* koi od dvih; *alter* drugi; *neuter* ni jedan ni drugi; *uterque* obadva; *alteruter* ili jedan ili drugi,

— svèršuju se u genitivu jedinobrojnika na *ius*, u dativu pako na *i*, i to u sva tri spola; n. pr.: *unius*, *uni*; *ullius*, *ulli*; *nullius*, *nulli*; *utrius*, *utri*; *alterius*, *alteri* itd. — *Alius* u srědnjem spolu imade *aliud*. U rěči *alteruter* ili se sklanja *alter* i *uter*, n. pr.: *alteriusutrius*, ili samo *uter*, n. pr.: *alterutrius* itd. — U ostalih padežih sklanjaju se kao *bonus*, *a*, *um*.

2) Pridavna imena dvojega i trojega okončavanja, spadajuća na tretje sklanjanje, izlaze u ablativu jedinobrojnika svagda na *i*, n. pr.: *brevi*, *levi*, *forti*, *acri*, *celebri*, itd. — Nu koja izlaze na *or* i *us*, a dvojega su okončavanja, izlaze u ablativu i na *e*, pače ovo je i običnie; n. pr.: *hic*, *haec doctior*, *hoc doctius* ablativ: *doctiore* vel *doctiori*; *hic*, *haec brevior*, *hoc brevius*, ablativ: *breviore* vel *breviori*.

Pridavna imena jednoga okončavanja imadu ablativ na *e* i *i*, n. pr.: *hoc*, *hac*, *hoc felice* vel *felici*; *sapiente* vel *sapienti* itd. Izuzimaju se: *senex senis* star; *puber-is* odraso; *bipes-dis* dvonog; *pauper-is* ubog; *sospes-pitis* zdrav; *compos-tis*; *impos*; — ova izlaze u ablativu samo na *e*: *sene*, *paupere*, *bipede* itd.

3) Nominativ višebrojnika u srědnjem spolu izlazi pri pridavnih imenih kako jednoga, tako i dvojega okončavanja na *ia*, n. pr. *brevia*, *felicia*. Izuzimaju se pridavna imena dvojega okončavanja na *or* i *us*, koja u nominativu višebrojnika samo *a* imadu; n. pr.: *doctiora*, *breviora*. Ovamo spada i *h. h. h. vetus* star, *haec vetera*.

Slědeća pako pridavna imena neimaju srědnjega spola u višebrojniku: *bicuspis-dis* dvoratan; *immemor-oris* zaboravan; *vigil-lis* budan; *perpes-*

tis neprestan; *praepes-etis* hitar; *cicur-ris* pitom; *ales-itis* krilat; *hebes-etis* tup; *teres-etis* obal; *pauper* ubog; *degener* izopačen; *impuber* nedorasao; *puber* dorasao; *locuples-etis* bogat; *tricuspis* troratan; *dives-itis* bogat; *inops-inopis* ubog; *memor* nezaboravan; *reses-idis* lěn; *deses-idis* trom; *supplex-icis* proseći; *bipes-edis* dvonog; *tripes-edis* tronog; *sospes-itis* zdrav; *veges-tis* zdrav; *superstes-itis* koi nadživi.

4) Pridavna imena tretjega sklanjanja imadu genitiv višebrojnika na *ium*, kao *brevium*, *felicium* itd. izuzimlju se: *vetus*, *veterum* star; *memor*, *memorum* nezaboravan; *uber*, *uberum* plodan; *inops-inopum* ubog; *degener*, *degenerum* izopačen; *celer*, *celerum* bèrz; *dives*, *divitum* bogat; *supplex*, *supplicum* proseći; *parens*, *parentum* roditelj itd., tako i koja se na *or* i *us* svèršuju; kao *doctiorum*, *breviorum*. Nu *plus*, *pluris* (više), imade *plurium*.

Prispodabljanje pridavnih imenah (Comparatio).

Pridavna imena, kao što gori već rekosmo, naznačuju vlastitost predmeta, n. p.: cèrn, velik, malen itd. Nu od vlastitosti te jedan predmet više imade nego drugi; tretji pako medju ostalimi najviše; n. pr.: ako prispodobimo tri velike kuće, moći će izmedju njih jedna veća biti od druge, tretja pako medju njimi najveća. U tom daklem naznačivanju razlučujemo slědeća tri stupnja prispodabljanja:

1) Pèrvi stupanj (*gradus positivus*), koi nam javlja vlastitost predmeta u obće bez svakoga prispodabljanja, n. pr.: dug *longus*; jak *fortis*; hrabar *audax*.

2) Drugi stupanj (*gradus comparativus*), koi prispodobivši vlastitost dviuh stvarih ili osobah, veli, da je ista vlastitost pri jednoj stvari ili osobi veća nego pri drugoj, n. pr.: dužji, jačji, hrabrii.

3) Tretji stupanj (*gradus superlativus*) prispodobljenje je trih ili više osobah ili stvarih, gdě se veli, da je vlastitost (o kojoj je govor) pri ovoj ili onoj osobi ili stvari veća nego pri svih ostalih, n. pr.: najdužji, najjačji, najhrabrii.

Pèrvoga stupnja netrěba graditi, budući da ga samo pridavno ime izražuje; n. pr.: *longus, fortis, audax.*

Drugi se stupanj ovako gradi: onomu padežu, koi se svèršuje na *i*, dodade se slovka *or* ili *us*; *or* bit će za mužki i ženski spol, *us* pako za srědnji; n. pr.: *longus, a, um, Gen. longi*, bit će dakle: *hic, haec longior* dužji, dužja, *hoc longius* dužje. *Fortis, e, Dat. forti*, bit će drugi stupanj: *hic, haec fortior* jačji, jačja, *hoc fortius* jačje. — *Audax* hrabar; *audaci*, — *audacior* hrabrii, hrabria; *audacius* hrabrie.

Tretji stupanj gradi se takodjer od onoga padeža, koi se na *i* svèršuje, dočim mu se doda *s–simus, sima, simum*; n. pr.: *longi* bit će tretji stupanj: *longi–s–simus, a, um* najdužji, a, e; *forti–s–simus, a, um*; *audaci-s-simus, a, um.*

Priměr.

Nomin.	longus,	longior,	longissimus
	dug,	*dužji,*	*najdužji,*
	longa,	longior,	longissima,
	duga,	*dužja,*	*najdužja,*
	longum,	longius,	longissimum,
	dugo,	*dužje,*	*najdužje.*

Nomin.	hic	fortis,	fortior,	fortissimus,
		jak,	*jačji,*	*najjačji,*
	haec	fortis,	fortior,	fortissima,
		jaka,	*jačja,*	*najjačja,*
	hoc	forte,	fortius,	fortissimum,
		jako,	*jačje,*	*najjačje.*

Nomin.	hic	audax,	audacior,	audacissimus,
		hrabar,	*hrabrii,*	*najhrabrii,*
	haec	audax,	audacior,	audacissima,
		hrabra,	*hrabria,*	*najhrabria,*
	hoc	audax,	audacius,	audacissimum,
		hrabro,	*hrabrie,*	*najhrabrie.*

Stupnje prispodabljanja trěba takodjer zajedno sa samostavnim imenom sklanjati, i u tom se věžbati, n. pr.: *carus, carior, carissimus pater*, dragi, dražji, najdražji otac; — *cara, carior, carissima mater*, draga, dražja, najdražja mati; *carum, carius, carissimum donum* dragi, dražji najdražji dar itd.

P a z k e.

1) Pridavna imena, izlazeća na *er,* dobivaju, da tretjega stupnja budu, k poslědnjoj svojoj slovki *er* još ove dvě: *rimus*, n. pr.: *pulcher* lěp, *pulcherrimus* najlěpši; *acer* oštar, *acerrimus* najoštrii; *pauper* siromašan, *pauperrimus* najsiromašnii; — ovamo spadaju još *vetus* star, *veterrimus*; *nuperus* onomadnji, *nuperrimus.*

2) Někoja na *ilis* izlazeća pridavna imena grade tretji stupanj, pretvarajući skrajnju slovku *is* na *limus*; n. pr.: *facilis* lak, *facil–limus*; *difficilis* težak, *difficil–limus*; *gracilis* vitak, *gracil–limus*;

humilis ponizan, *humil-limus*; *imbecillis* slab, nejak; *similis* jednak, sličan; *dissimilis* nejednak, različit.

3) Ona pridavna imena, koja se svèršuju na *dicus*, *ficus*, *volus*, *loquus*, imadu drugi stupanj na *entior*, tretji pako na *entissimus*, n. pr.: *maledicus* zloslovan, *maledicentior*, *maledicentissimus*; *magnificus* veličanstven, *magnificentior magnificentissimus*; *benevolus* dobrohotan, *benevolentior*, *benevolentissimus*; *falsiloquus* lažljiv, *falsiloquentior*, *falsiloquentissimus*.

4) Ako u pridavnih imenih pred skrajnjom slovkom *us* imade još jedan samoglasnik, tad se uredno neprispodabljaju, nego se pred pèrvi stupanj metne *magis*, većma, i tako se u město drugoga stupnja upotrěbljuje; a za izraziti tretji stupanj, metne se pred pèrvi *valde* ili *maxime*; n. pr.: *noxius* škodljiv, *magis noxius* škodljivii, *maxime noxius* najškodljivii. — Ovimi rěčmi možemo izražavati stupnje i pri takovih pridavnih imenih, koja se inače i uredno prispodabljaju, n. pr.: *longior* dužji, ili *magis longus*; *longissimus* najdužji ili *maxime longus*.

Nepravilno prispodabljanje.

Imade pridavnih imenah, koja se neuredno prispodabljaju, n. pr.:

Bonus,	melior,	optimus	. . . *dobar, bolji, najbolji.*
Malus,	peior,	pessimus	. . . *zao, gorji, najgorji.*
Magnus,	maior,	maximus	. . . *velik, veći, najveći.*
Parvus,	minor,	minimus	. . . *mal, manji, najmanji.*

Nequam (nesklanja se) nequior, nequissimus
zločest, zločestii, najzločestii.

Multus, a, um mnogi, u jedinobrojniku neima drugoga stupnja, nego samo u srědnjem spolu; n. pr.: *multus, —, plurimus; multa, —, plurima; multum, plus, plurimum;* — u višebrojniku pako imade sve stupnje, kao: *multi, plures, plurimi; multae, plures, plurimae* itd.

Manjkavo prispodabljanje.

1) Někoja pridavna imena neimaju pèrvoga stupnja, kao: *deterior* gorji, *deterrimus; ocior* bèržji, *ocissimus; citerior* s ove strane, *citimus; interior* nutarnji, *intimus; prior* priašnji, *primus; proprior* bližji, *proximus.*

2) Někojim manjka drugi stupanj, kao *invitus* nehoteć, *invitissimus; novus* nov, *novissimus; sacer* svet, *sacerrimus; diversus* razan, *diversissimus; falsus* laživ; *inclytus* slavan; *invictus* nedobitan; *persvasus* uputjen; *meritus* zaslužan; *pius, piissimus,* pobožan itd.

3) Někoja neimaju tretjega stupnja, kao: *adolescens* mladjahan, *adolescentior; iuvenis* mlad, *iunior; senex* star, *senior; sinister* nesgodan, *taciturnus* mučeć; *licens* razuzdan; *coecus* slěp; *propinquus* bližnji; *longinquus* dalek itd.

4) Ova dva pako neimaju ni pèrvoga, ni tretjega stupnja: *sequior* gorji i *anterior* prednji.

Imade napokon pridavnih imenah, koja se neprispodabljaju. Takova su:

a) koja već po znamenovanju svom prispodabljanja nepodnose; n. pr.: *omniscius* sveznajući; *omnipotens* svemogući; *summus* višnji itd.

b) koja naznačuju broj, domovinu, narod, imanje, vrěme, ili materiu, iz česa je što; n. pr.: *septimus* sedmi; *germanus* němački; *croaticus* hèrvatski; *meus* moj; *hodiernus* današnji; *aureus* zlatan; *argenteus* srebèrn itd.

c) koja su sastavljena iz ovih rěčih: *animus* duša ili volja; *arma* oružje; *iugum* jaram; *somnus* san; *fero* nosim; *gero* nosim; — n. pr.: *exanimis* bezsvěstan; *inermis* bez oružja; *biiugis* na dva vola; *exsomnis* bez sna; *fructifer* plodan; *corniger* rogat; — kao i ona, koja su sastavljena iz *per* i *prae*, n. pr.: *perdoctus* preučen; *praedives* prebogat; izvan *praeclarus, praeclarior, praeclarissimus,* i *praestabilis*, *praestabilior*, *praestabilissimus,* i sva ona, koja se, dok su jednostavna, prispodabljati nemogu, kao: *praestans* vèrstan; *praesens* nazočan itd.; ova bo mogu se već prispodabljati: *praestantior, praestantissimus; praesentior*, *praesentissimus.*

d) Nemogu se prispodabljati sva ona pridavna imena, koja Latini prispodabljali nisu; i ova se naučiti mogu věžbanjem i čitanjem. Takova su: *albus* bio; *almus* gojan, plodan; *balbus* mutav; *blesus* tepav; *degener* izopačen; *fraternus* bratinski; *canus* sěd; *claudus* hrom; *mutus* něm; *compos* svěstan, moguć, dionik; *cicur* pitom; *curvus* gèrbav; *memor* nezaboravan; *mirus* čudnovit; *par* jednak; *dispar* nejednak itd.

Brojno ime (Numerale).

K pridavnim imenom spadaju i imena brojna. Ova naznačuju izvěstno količću ili broj predmetah; n. pr.: *dva* noža; *tri* knjige itd.

Polag znamenovanja svoga raznovèrstna su:

1. *Glavni brojevi* (Cardinalia) odgovaraju na pitanje *koliko? quot?* kao:

1.	I. *unus, a, um*	jedan, jedna, jedno.
2.	II. *duo, duae, duo*	dva, dvě, dva.
3.	III. *tres, tria*	tri.
4.	IV. *quatuor*	četiri.
5.	V. *quinque*	pet.
6.	VI. *sex*	šest.
7.	VII. *septem*	sedam.
8.	VIII. *octo*	osam.
9.	IX. *novem*	devet.
10.	X. *decem*	deset.
11.	XI. *undecim*	jedanaest.
12.	XII. *duodecim*	dvanaest.
13.	XIII. *tredecim* ili *decem et tres*, ili *tres et decem* . .	trinaest.
14.	XIV. *quatuordecim* ili *decem et quatuor* itd.	četèrnaest.
15.	XV. *quindecim*	petnaest.
16.	XVI. *sedecim* ili *sexdecim* .	šestnaest.
17.	XVII. *septemdecim* . . .	sedamnaest.
18.	XVIII. *octodecim* ili *duo de viginti*	osamnaest.
19.	XIX. *novemdecim* ili *undeviginti*	devetnaest.
20.	XX. *viginti*	dvadeset.

21. XXI. *unus et viginti* ili *viginti et unus*	dvadeset i jedan.
22. XXII. *duo et viginti* ili *viginti et duo* itd.	dvadeset i dva.
28. XXVIII. *duodetriginta* ili *viginti et octo*	dvadeset i osam.
29. XXIX. *undetriginta* ili *viginti et novem*	dvadeset i devet.
30. XXX. *triginta*	trideset.
40. XL. *quadraginta*	četèrdeset.
50. L. *quinquaginta*	petdeset.
60. LX. *sexaginta*	šestdeset.
70. LXX. *septuaginta*	sedamdeset.
80. LXXX. *octaginta*	osamdeset.
90. XC. *nonaginta*	devetdeset.
99. IC. *nonagintanovem* ili *undecentum*	devetdeset i devet.
100. C. *centum*	sto ili stotina.
109. CIX. *centum et novem* . .	sto i devet.
200. CC. *ducenti, ae, a* . . .	dvě sta (dvě stotine).
300. CCC. *tercenti, ae, a* . . .	tri sta (tri stotine)
400. CCCC. *quadringenti, ae, a*	četiri stotine.
500. D. *quingenti, ae, a* . . .	pet stotinah.
600. DC. *sexcenti, ae, a* . .	šest stotinah.
700. DCC. *septingenti, ae, a* .	sedam stotinah.
800. DCCC. *octingenti, ae, a* .	osam stotinah.
900. DCCCC. *nongenti, ae, a* .	devet stotinah.
1000. M. (CIↃ) *mille*	tisuća (hiljada).
2000. MM. *duo millia* ili *bis millia*	dvě tisuće ili dvě hiljade.
5000. IↃↃ. *quinque millia* . .	pet tisućah ili pet hiljadah.

10000. CCIↃↃ *decem millia* . . deset tisućah ili deset hiljadah.

100,000. CCCIↃↃↃ *centum millia* sto tisućah ili sto hiljadah.

Pazka. Izmedju ovih glavnih brojevah samo se *unus, duo* i *tres* mogu sklanjati; ostali ne. Nu počamši od dvě stotine, stotinke se sve sklanjaju, kao: *ducenti, ae, a; tercenti, ae, a* itd. — *Mille* se opet nesklanja u jedinobrojniku, nu sklanja se u višebrojniku: *millia, millium.* —

Kako se *unus* sklanja, o tom smo već gori govorili. *Duo* pako sklanja se ovako:

Višebrojnik.

Nomin.	duo *dva,*	duae *dvě,*	duo *dva,*
Gen.	duorum *dvih,*	duarum *dvěh,*	duorum *dvih,*
Dat.	duobus *dvim,*	duabus *dvěm,*	duobus *dvim,*
Accus.	duos *dva,*	duas *dvě,*	duos *dva,*
Vocat.	duo *dva,*	duae *dvě,*	duo *dva,*
Ablat.	duobus *dvimi,*	duabus *dvěmi,*	duobus *dvimi.*

Isto se tako sklanja *ambo, ae, o* oba; *tres* pako ovako:

Višebrojnik.

Nomin.	tres, tria	*tri.*
Gen.	trium	*trih.*
Dat.	tribus	*trim.*
Accus.	tres, tria	*tri.*
Vocat.	tres, tria	*tri!*
Ablat.	tribus	*trimi.*

2. *Redni brojevi* (Ordinalia) odgovaraju na pitanje: *koi?* n. pr.:

1.	*primus, a, um*	pèrvi, a, o.
2.	*secundus, a, um*	drugi, a, o.
3.	*tertius, a, um*	tretji, a, e.
4.	*quartus, a, um*	četvèrti, a, o.
5.	*quintus, a, um*	peti, a, o.
6.	*sextus, a, um*	šesti, a, o.
7.	*septimus, a, um*	sedmi, a, o.
8.	*octavus, a, um*	osmi, a, o.
9.	*nonus, a, um* itd.	deveti, a, o, itd.
10.	*decimus*	deseti.
11.	*undecimus*	jedanaesti.
12.	*duodecimus*	dvanaesti.
13.	*decimus tertius* ili *tertius decimus*	trinaesti.
14.	*decimus quartus* ili *quartus decimus* itd.	četèrnaesti.
15.	*decimus quintus*	petnaesti.
16.	*decimus sextus*	šestnaesti.
17.	*decimus septimus*	sedamnaesti.
18.	*decimus octavus* ili *duodevicesimus*	osamnaesti.
19.	*decimus nonus* ili *undevicesimus*	devetnaesti.
20.	*vicesimus* ili vigesimus . .	dvadeseti.
21.	*vicesimus primus* ili *primus & vicesimus*, ili *unus & vicesimus* itd.	dvadeset i pèrvi.
30.	*tricesimus* ili *trigesimus* . .	trideseti.
40.	*quadragesimus*	četèrdeseti.
50.	*quinquagesimus*	petdeseti.
60.	*sexagesimus*	šestdeseti.
70.	*septuagesimus*	sedamdeseti.

80.	*octuagesimus*	osamdeseti.
90.	*nonagesimus*	devetdeseti.
100.	*centesimus*	stoti, a, o.
101.	*centesimus primus* ili *primus & centesimus* . . .	sto i pèrvi.
200.	*ducentesimus*	dvostoti.
300.	*tercentesimus*	tro- ili tristoti.
400.	*quadringentesimus* . . .	četèrstoti.
500.	*quingentesimus*	petstoti.
600.	*sexcentesimus*	šeststoti.
700.	*septingentesimus* . . .	sedamstoti.
800.	*octingentesimus*	osamstoti.
900.	*nongentesimus*	devetstoti.
1000.	*millesimus*	tisući, a, e, ili tisućni, a, o, ili hiljadni, a, o.
2000.	*bismillesimus*	dvotisući itd.

3. *Razděliteljni brojevi* (Distributiva) odgovaraju na pitanje: *po koliko? quoteni?* — n. pr.:

1. *singuli, ae, a* — po jedan, dna, o.
2. *bini, ae, a* — po dva, dvě ili (za muž. sp.) po dvojica, (za srěd.) po dvoje.
3. *trini, ae, a* — po tri ili po trojica ili po troje.
4. *quaterni* — po četiri, ili po četvorica ili po četvoro.
5. *quini* — po pet, ili po petorica ili po petoro.
6. *seni* — po šest, ili po šestorica ili po šestoro.
7. *septeni* — po sedam ili po sedmorica ili po sedmoro.
8. *octoni* — po osam ili po osmorica ili po osmoro.
9. *noveni* — po devet ili po devetorica, ili po devetoro.

10. *deni* — po deset, ili po desetorica, ili po desetoro.
11. *undeni* — po jedanaest, ili po jedanaestorica, ili po jedanaestoro.
12. *duodeni* — po dvanaest, ili po dvanaestorica, ili po dvanaestoro.
13. *ternideni* — po trinaest, ili po trinaestorica, ili po trinaestoro.
14. *quaternideni* — po četernaest, ili po četèrnaestorica, ili po četernaestoro.
15. *quini deni* — po petnaest, ili po petnaestorica, ili po petnaestoro.
16. *seni deni* — po šestnaest, ili po šestnaestorica, ili po šestnaestoro.
17. *septeni deni* — po sedamnaest, ili po sedamnaestorica, ili po sedamnaestoro.
18. *oćtoni deni* ili *duodeviceni* — po osamnaest, ili po osamnaestorica, ili po osamnaestoro.
19. *noveni deni* ili *undeviceni* — po devetnaest, ili po devetnaestorica, ili po devetnaestoro.
20. *viceni* — po dvadeset, ili po dvadesetorica, ili po dvadesetoro.
21. *viceni singuli* — po dvadeset jedan, dna, o.
22. *viceni bini* — po dvadeset i dva, dvě, ili dvojica, ili dvoje itd.

28. *duodetriceni*
29. *undetriceni*
30. *triceni*
40. *quadrageni*
50. *quinquageni*
60. *sexageni*
70. *septuageni*
80. *octogeni*
90. *nonageni*

100. *centeni*, po sto ili na stotine.
200. *duceni*
300. *treceni*
400. *quadringeni*
500. *quingeni*
600. *sexceni (sexcenteni)*
700. *septingeni*
800. *octingeni*
900. *nongeni*
1000. *milleni* ili *singula millia* po tisuću ili na tisuće ili hiljade.
2000. *bismilleni* ili *bina millia* itd.

4. *Umnožiteljni brojevi* (Multiplicativa):

1. *simplex* jednostruk.
2. *duplex* dvostruk.
3. *triplex* trostruk.
4. *quadruplex* četverostruk.
5. *quincuplex* (ili *quintuplex*) peterostruk.
6. *sextuplex* šesterostruk.
7. *septemplex* sedmerostruk.
8. *octuplex* osmerostruk.
9. *novemplex* deveterostruk.
10. *decemplex* deseterostruk ili *decuplex*.
100. *centuplex* stostruk itd. sklanjaju se kao *felix*.

5. *Razměrni brojevi* (Proportionalia).

1. *simplus, a, um* jedanput toliko, ili jedanput uzet.
2. *duplus, a, um* dvaput toliko itd.
3. *triplus, a, um*
4. *quadruplus*
5. *quintuplus*
6. *sextuplus*
7. *septuplus*
8. *octuplus*
10. *decuplus*
100. *centuplus*.

6. *Priréčni brojevi* (Adverbialia) odgovaraju na pitanje: *kolikoputih? quoties?* kao:

1. *semel* jednom, jedanput ili jedankrat.
2. *bis* dvaput itd.
3. *ter* triput itd.
4. *quater*
5. *quinquies*
6. *sexies*
7. *septies*
8. *octies*
9. *nonies*
10. *decies*
11. *undecies*
12. *duodecies*
13. *terdecies* ili *tredecies*
14. *quaterdecies* ili *quatuordecies*
15. *quindecies*
16. *sedecies*
17. *septies decies* ili *decies septies*
18. *duodevicesies* ili *octies decies*
19. *undevicesies* ili *novies decies*
20. *vicesies*
21. *semel et vicies*
22. *bis et vicies*
30. *tricies* ili *trigesies*
40. *quadragesies*
50. *quinquagies*
60. *sexagies*
70. *septuagies*
80. *octogies*
90. *nonagies*
100. *centies itd.*

Poglavje II.

Zaime (Pronomen).

Zaime je (kao što i u našem jeziku) ona proměnjiva čast govorenja, koja se uměsto imena stavlja, da se time neugodno ponavljanje istoga imena ukloni.

Zaimena su raznovèrstna:

1) *Pèrvobitna* (primitiva), koja iz drugih neproizhode, kao: *ego* ja; *tu* ti; *sui* sebe; *hic* ovaj;

is on; *iste* ovaj; *ille* onaj; *ipse* sám; *quis* v. *qui* koi. — Od ovih su *ego*, *tu*, *sui* samostavna imena, i to od sva tri spola; sva ostala su pridavna zaimena.

2) *Izvedena* (derivativa), koja iz drugih proizhode, kao: *meus* moj; *tuus* tvoj; *suus* svoj, njegov; *noster*, *nostras* naš; *vester*, *vestras* vaš; *cuius* i *cuias* čiji?

3) *Pokazujuća* (demonstrativa), koja izvěstnu koju osobu ili stvar pokazuju, kao: *ego* ja; *tu* ti; *hic* ovaj itd. — Zovu se i zaimena *osobna* (personalia). Pèrva je osoba *ego*, druga *tu*; ostala su sva tretja osoba.

4) *Odnosna* (relativa), koja nam prie spomenuto samostavno ime u pamet dovode, kao: *qui*, *quae*, *quod* koi, koja, koje. Kadikad i ova mogu odnosna zaimena biti: *hic*, *iste*, *ille*, *ipse*, *is*.

5) *Povratna* (reciproca), koja se na subjekt istoga izgovora pretežu, kao: *sui*, *suus* sebe, svoj.

6) *Pitajuća* (interrogativa), kojimi se u pitanjih služimo, kao: *quis*, *qui*, tko, koi, koji? *cuius*, *a*, *um* ili *cuias?* čiji, a, e?

7) *Prisvojavajuća* (possessiva), koja pokazuju čije je što, kao: *meus* moj; *tuus* tvoj; *suus* svoj, njegov; *noster* naš; *vester* vaš.

8) *Sastavljena* (composita), kojim se sprěda ili straga dodadu něke slovke, n. pr.: *egomet* ja sám; *hicce* ovaj; *idem* onaj isti; *quidam*, *aliquis* někoi itd.

Sklanjanje pèrvobitnih zaimenah.

	I.	II.	III.
	Jedinobrojnik.		
Nomin.	*ego* ja	*tu* ti	Neima.
Gen.	*mei* mene	*tui* tebe	*sui* sebe
Dat.	*mihi*(*mi*) meni ili mi	*tibi* tebi ili ti	*sibi* sebi ili si
Accus.	*me* mene ili me	*te* tebe ili te	*se* (sese) sebe ili se
Ablat.	*me* menom (mnom)	*te* tobom (tebom)	*se* (sese) sobom (sebom)
	Višebrojnik.		
Nomin.	*nos* mi	*vos* vi	
Genitiv.	*nostri* nas; *nostrum* izmed nas	*vestri* vas; *vestrum* izmedju vas	Slaže se posve s jedinobrojnikom.
Dativ.	*nobis* nam	*vobis* vam	
Accus.	*nos* nas	*vos* vas	
Ablat.	*nobis* nami	*vobis* vami	

IV.

Jedinobrojnik.

Nomin.	*hic, haec, hoc*	ov ili ovaj, ova, ovo.
Gen.	*huius*	ovoga, ove, ovoga.
Dat.	*huic*	ovomu, ovoj, ovomu.
Accus.	*hunc, hanc, hoc*	ov ili ovaj (ovoga) ovu, ovo
Ablat.	*hoc, hac, hoc*	ovim, ovom, ovim

Višebrojnik.

Nomin.	*hi,*	*hae,*	*haec*	ovi, ove, ova.
Gen.	*horum,*	*harum,*	*horum*	ovih.
Dat.	*his*			ovim.
Accus.	*hos,*	*has*	*haec*	ove, ove, ova.
Ablat.	*his*			ovimi.

Pazka. Tako se isto sklanjaju i ova sastavljena: *hicce, haecce, hocce* i *hiccine, haeccine, hoccine,* kao i *istic, istaec, istoc* ili *istuc.*

V.

Jedinobrojnik.

Nomin.	*is,*	*ea,*	*id*	on ona, ono
Gen.	*eius*			njega ili ga, nje ili je, njega ili ga.
Dat.	*ei*			njemu ili mu, njoj ili joj, njemu ili mu.
Accus.	*eum,*	*eam,*	*id*	njega ili ga, nju ili ju, ono (njega ili ga).
Ablat.	*eo,*	*ea,*	*eo*	njim, njom, njim.

Višebrojnik.

Nomin.	*ii,*	*eae,*	*ea*	oni, one, ona.
Gen.	*eorum,*	*earum,*	*eorum*	njih ili ih.
Dat.	*eis* ili *iis*			njim ili im.
Accus.	*eos,*	*eas,*	*ea*	nje ili je ili njih.
Ablat.	*eis* ili *iis*			njimi.

Pazka. Iz *is* i *dem* sklopljeno *idem, eadem, idem* isti, ista, isto sklanja se na isti ovi način.

VI.

Jedinobrojnik.

Nomin.	*ille,*	*illa,*	*illud*	on ili onaj,	ona,	ono.
Gen.	*illius*			onoga,	one,	onoga.
Dat.	*illi*			onomu,	onoj,	onomu.
Accus.	*illum,*	*illam,*	*illud*	on ili onaj (onoga)	onu,	ono.
Ablat.	*illo,*	*illa,*	*illo*	onim,	onom,	onim.

Višebrojnik.

Nomin.	*illi,*	*illae,*	*illa*	oni,	one,	ona.
Gen.	*illorum,*	*illarum,*	*illorum*	onih.		
Dat.	*illis*			onim.		
Accus.	*illos,*	*illas,*	*illa*	one,	one,	ona.
Ablat.	*illis*			onimi.		

VII. VIII.

Iste, ista, istud ov ili ovaj, i *ipse, ipsa, ipsum* sám, isto se tako sklanjaju kao i *ille, illa, illud.*

IX.

Jedinobrojnik.

Nomin.	*qui,*	*quae,*	*quod*	koi, (i *što* u sva tri spola.)	koja,	koje.
Gen.	*cuius*			kojega,	koje,	kojega.
Dat.	*cui*			kojemu,	kojoj,	kojemu.
Accus.	*quem,*	*quam,*	*quod*	koi (kojega),	koju,	koje.
Ablat	*quo,*	*qua,*	*quo*	kojim,	kojom,	kojim.

Višebrojnik.

Nomin.	*qui*, *quae*, *quae*	koji, koje, koja (i *što* u sva 3 spola).
Gen.	*quorum*, *quarum*, *quorum*	kojih.
Dat.	*quibus* ili *queis*	kojim.
Accus.	*quos*, *quas*, *quae*	koje, koje, koja.
Ablat.	*quibus* vel *queis*	kojimi.

Quis, *quae*, *quod* ili *quid?* tko? što? (pitajuće zaime) isto se tako sklanja.

Quidam, *quaedam*, *quoddam* ili *quiddam* někoi, někoja, někoje; *gen. cuiusdam* itd.

Quivis, *quaevis*, *quodvis* ili *quidvis* svaki, a, o; *gen. cuiusvis* itd.

Quilibet, *quaelibet*, *quodlibet* ili *quidlibet* svaki, a, o; *gen. cuiuslibet* itd.

Quisque, *quaeque*, *quodque* ili *quidque* svaki, a, o; *gen. cuiusque* itd.

Quisnam, *quaenam*, *quodnam* ili *quidnam* tko? što? *gen. cuiusnam* itd.

Aliquis, *aliqua*, *aliquod* ili *aliquid* někoi, někoja, někoje ili něšto; *gen. alicuius* itd.

Quicunque, *quaecunque*, *quodcunque* ili *quidcunque* koigod, kojagod, kojegod; *gen. cuiuscunque itd.*

Unusquisque, *unaquaeque*, *unumquodque* i *unumquidque* svaki, a, o; — ovdi se i *unus* i *quis* sklanja. *Gen. uniuscuiusque. Dat. unicuique. Accus. unumquemque*, *unamquamque*, *unumquodque. Ablat. unoquoque*, *unaquaque*, *unoquoque*.

Sklanjanje izvedenih zaimenah.

Meus, a, um; tuus, a, um; suus, a, um; noster, a, um; vester, a, um isto se tako sklanjaju, kao pridavna imena trojega okončavanja; izuzamši što *meus* imade u mužkom spolu vocativ *mi!* uměsto *mee!* — *Cuius, a, um* samo se u nominativu i accusativu jedinobrojnika; u ženskoga spola ablativu *cuia*, i u nominativu i accusativu višebrojnika *cuiae* i *cuias* upotrěbljuje. — *Nostras* gen. *nostratis; vestras* gen. *vėstratis; cuias, cuiatis* pako tako se sklanjaju kao pridavna imena jednoga okončavanja.

Priměri. Ovaj mali pėrst *hic parvus digitus*; ova tiha kiša *haec lenta pluvia*; ova težka glava *hoc grave caput*; ono najbolje oko *is optimus oculus*; ona najdarežljivia ruka *ea largissima manus*; ona nečista usta *id impurum os*; ono veličanstvenie dělo *illud magnificentius opus*; sámo jučeranje družtvo *ipsum hesternum consortium*; sám najglasovitii vodja Hanibal *ipse clarissimus dux Hannibal*; moja najdražja majka *mea carissima mater*; naš nebeski otac *noster pater coelestis*; svaki pošten gradjanin *quilibet honestus civis* itd.

Poglavje III.

Glagolj (Verbum).

Glagolj je ona čest govorenja, koja stanje, činjenje ili tèrpljenje osobe ili stvari koje naznačuje, i spreže se polag stanovitih načinah, vrěmenah, brojevah i osobah: n. pr.: sědim *sedeo*; bijem *verbero*; zemlja se ore *terra aratur*.

Pri svakom glagolju na slědećih sedam pitanjah valja paziti: 1) kojega je smisla? 2) u kojoj je formi? 3) kojega je načina? 4) u kojem je vrěmenu? 5) u kojem broju? 6) u kojoj osobi? i 7) kojega je sprezanja?

I. Smisao glagoljah.

Glagolj po smislu svom ili je *čineći*, ili *tèrpeći* ili *srědnji*.

1) *Čineći* glagolj *(verbum activum)* zove se onaj, koi javlja činjenje, pretežući se na drugi koi predmet; n. pr.: *verbero* bijem, koga ili što; ovo je predmet, koi na pitanje *koga?* ili *što?* u accusativu biti mora; — *amo parentes* ljubim roditelje.

2) *Tèrpeći* glagolj *(verbum passivum)* onaj je, koi pokazuje, što jednoj osobi ili stvari od druge biva, ili što jedna osoba ili stvar od druge tèrpi; n. p.: *amor* ljubljen sam (od koga), ili ljube me; *verberor* biju me.

3) *Srědnji* glagolj *(verbum neutrum)*, koi pokazuje činjenje takovo, što u samoj činećoj osobi ostaje, t. j. činjenje, što se izvan čineće osobe nepreteže na nikakov drugi predmet; n. pr.: *sum* jesam; *sedeo* sědim; *sto* stojim.

Pazka. Činećih i srědnjih glagoljah imade i u hèrvatskom jeziku; nu tèrpećih neima, nego nadoknadjujemo sastavljanjem iz činećih glagoljah i zaimena *se*, ili iz srědnjih i tèrpećega pričestja.

II. Forma glagoljah.

Forme su dvě: *o* i *or*. *O* zove se *forma čineća*, polag koje se čineći i srědnji glagolji spre-

ža. — *Or* imenuje se *forma tèrpeća*, polag koje sprežu se glagolji tèrpeći i svi oni na *or* izlazeći, koji su odbacili tèrpeći smisao, i uzeli znamenovanje ili smisao činećih ili srědnjih glagoljah. Ovi se zovu *odložni glagolji* (verba deponentia); n. pr.: *miror* čudim se; *tueor* branim.

III. Način glagoljah.

Glagolji imadu četiri načina.

1) *Način kažući* (modus indicativus), koi pokazuje, da nětko ili predmet někoi za stalno i sigurno nešto radi ili tèrpi; n. pr.: *amo vos* ljubim vas; *amor a vobis* ljubljen sam od vas, ili vi me ljubite.

2) *Način vežući* (modus coniunctivus), koi samo pod někim uvětom činjenje ili tèrpljenje pokazuje; n. pr.: *Petrus legeret, si librum haberet* Petar bi čitao, kad bi knjigu imao, ili da knjigu imade.

3) *Način zapovědajući* (modus imperativus) pokazuje zapověd, opomenu ili prošnju; n. pr.: *lege, scribe* čitaj, piši; *ama Deum et homines* ljubi Boga i ljude.

4) *Način* ~~[illegible]~~ (modus infinitivus) pokazuje samo činjenje ili tèrpljenje bez svake osobe ili broja; n. pr.: *legere, scribere* čitati, pisati; *amare Deum* ljubiti Boga; *amari a Deo* biti ljubljen od Boga.

IV. Vrěmena glagoljah.

Glagolj šest vrěmenah imade: jedno sadašnje vrěme (*tempus praesens*); tri prošasta: prošasto

nesvèršeno *(praeteritum imperfectum)*, prošasto svèršeno *(praeteritum perfectum)*, davno prošasto *(praeteritum plusquamperfectum)*; i dva buduća: buduće prosto *(futurum simplex)*, i buduće prošasto *(futurum exactum)*.

1) *Sadašnje vrěme* (tempus praesens) pokazuje, da sada něšto biva, kad se govori; n. p.: *lego, scribo* čitam, pišem.

2) *Prošasto nesvèršeno* (praeteritum imperfectum) pokazuje, da je jedno činjenje ili tèrpljenje dužje vrěmena trajalo, ili da još nije bilo dokončano, kad je drugo nastalo; n. pr.: *scribebam, quando magister venit* pisah ili pisao sam, kad je učitelj došao ili dojdè.

3) *Prošasto svèršeno* (praeteritum perfectum) pokazuje, da je činjenje ili tèrpljenje jedno posve dokončano bez svakoga obzira na drugo koje činjenje ili tèrpljenje; n. pr.: *scripsi* pisao sam.

4) *Davno prošasto* (praeteritum plusquamperfectum) pokazuje činjenje ili tèrpljenje, koje ili dugo trajalo, ili na jedanput minulo, svakako se je prie svèršilo, nego je što drugo nastalo; n. pr.: *scripseram, quando magister venit* bio sam već pisao ili spisao, kad je učitelj došao.

5) *Buduće prosto* (futurum simplex) javlja činjenje ili tèrpljenje, koje ma dugo trajalo, ma na jedanput minulo, svakako tek nastati ima; n. pr.: *scribam* pisat ću ili spisat ću.

6) *Buduće prošasto* (futurum exactum) pokazuje činjenje ili tèrpljenje, koje se prie svèršiti mora, nego što će drugo što nastati; n. pr.: *dum scripsero, exibo* kad spišem, izići ću.

V. Broj.

Broja su u glagolju dva: jedinobrojnik i višebrojnik — *singularis et pluralis*.

VI. Osobe.

Svaki broj imade tri osobe, kao: *ego* ja; *tu* ti; *ille* on; *nos* mi; *vos* vi; *illi* oni.

VII. Sprezanje glagoljah.

Sprezanje (coniugatio) glagolja nije ništa drugo, nego měnjanje glagolja polag načinah, vrěmenah, brojevah i osobah.

Sprezanjah imade četiri. Na pèrvo sprezanje — u činećoj formi — spadaju svi oni čineći i srědnji glagolji, kojim se druga osoba jedinobrojnika, sadašnjega vrěmena, kažućega načina, svèršuje se na *as*, sadašnje pako vrěme nesvèršenoga načina na *are*; n. pr.: *amo* ljubim, *amas* ljubiš, *amare* ljubiti. — Na drugo sprezanje spadaju oni glagolji, kojim ista druga osoba izlazi na *es*, nesvèršeni pako način na *ere* (dugo); n. pr.: *doceo* učim, *doces* učiš, *docere* učiti. — Na tretje oni glagolji, koji se svèršuju u rečenoj osobi na *is*, u nesvèršenom pako načinu na *ere* (kratko); n. pr.: *lego* čitam, *legis* čitaš, *legere* čitati. — Na četvèrto najposlě glagolji oni, koji u istih slučajevih izlaze na *is*, *ire*, kao *audio* čujem, *audis* čuješ, *audire* čuti.

Čineća forma.

1.	2.	3.	4. sprez.
as, áre	es, ére	is, ěre	is, íre.

Pazka. Ovaj znak ′ (‒) pokazuje dugu slovku, ˇ pako kratku.

Opomena. Glagolji, koji se polag kojega od četiri ova sprezanja sprežu, zovu se glagolji *pravilni* (verba regularia); ostali pako *nepravilni* (irregularia). Izvan ovih imade još u latinskom jeziku *manjkavih* (defectiva) glagoljah, kojim fali ili koi način, ili vrěme, ili broj, ili osoba koja. — Ako glagolj u oba broja sve tri osobe imade, zove se glagolj *osobni* (v. personale); nu ako imade samo tretju osobu u jedinobrojniku, veli se glagolj *neosobni* (impersonale).

Prie nego se primimo sprezanja pravilnih glagoljah, razložit ćemo, kako se spreže pomoćni glagolj *sum.*

Sprezanje pomoćnoga glagolja sum.

Način kažući. *Način vežući.*

Sadašnje vrěme.

J e d i n o b r o j n i k.

Ego sum	*jesam (sam).*	Sim *da sam* ili *bio bi.*
Tu es	*jesi (si).*	Sis *da si.*
Ille, a, ud est	*jest (je).*	Sit *da je.*

V i š e b r o j n i k.

Nos sumus	*jesmo (smo).*	Simus *da smo* ili *bili bi.*
Vos estis	*jeste (ste).*	Sitis *da ste.*
Illi, ae, a sunt	*jesu (su).*	Sint *da su.*

Prošasto nesvèršeno vrème.
(Imperfectum.)
J e d i n o b r o j n i k.

Eram *biah* ili *bio sam.*	Essem *ja bi bio* ili *da sam.*
Eras *biaše* ili *bio si.*	Esses *ti bi bio.*
Erat *biaše* ili *bio je.*	Esset *on bi bio.*

V i š e b r o j n i k.

Eramus *biasmo* ili *bili smo.*	Essemus *mi bi bili.*
Eratis *biaste* ili *bili ste.*	Essetis *vi bi bili.*
Erant *biahu* ili *bili su.*	Essent *oni bi bili.*

Prošasto svèršeno vrème.
(Praeteritum perfectum.)
J e d i n o b r o j n i k.

Fui *bih (běh)* ili *bio sam.*	Fuèrim *bih* ili *bio sam.*
Fuisti *bì (bě* ili *běše).*	Fueris
Fuit *bì (bě* ili *běše).*	Fuerit

V i š e b r o j n i k.

Fuimus *bismo (běsmo).*	Fuerimus
Fuistis *biste (běste).*	Fueritis
Fuerunt v. ere *biše (běhu).*	Fuerint

Davno prošasto vrème.
(Praeteritum plusquamperfectum.)
J e d i n o b r o j n i k.

Fueram *biah bio* ili *bio sam bio.*	Fuissem *ja bio bi bio* ili *da sam bio* itd.
Fueras *biaše bio* ili *bio si bio.*	Fuisses
Fuerat *biaše bio* ili *bio je bio.*	Fuisset

Višebrojnik.

Fueramus	*biasmo bili* ili *bili smo bili.*	Fuissemus
Fueratis	*biaste bili* ili *bili ste bili.*	Fuissetis
Fuerant	*biahu bili* ili *bili su bili.*	Fuissent

Buduće vrěme.

(Futurum.)

Jedinobrojnik.

Ero *bit ću.*	Futurus,	sim *bit ću.*
Eris *bit ćeš.*	Futura,	sis *bit ćeš.*
Erit *bit će.*	Futurum	sit *bit će.*

Višebrojnik.

Erimus *bit ćemo.*	Futuri,	simus *bit ćemo*
Eritis *bit ćete.*	Futurae,	sitis itd.
Erunt *bit će.*	Futura	sint

Buduće prošasto vrěme.

(Futurum exactum.)

Jedinobrojnik.

Fuero *bit ću bio.*	*Latinski* kao i u kažućem načinu. *Hèrvatski:* budem bio, budeš bio itd.
Fueris *bit ćeš bio.*	
Fuerit *bit će bio.*	

Višebrojnik.

Fuerimus *bit ćemo bili.*
Fneritis *bit ćete bili.*
Fuerint *bit će bili.*

Zapovědajući način.

Jedinobrojnik.

— — —

Es, vel esto (tu) *budi ti.*
Esto (ille) *neka bude on.*

Višebrojnik.

— — —

Este, vel estote (vos) *budite vi.*
Sunto (ili) *neka budu oni.*

Nesvèršeni način.

Sadašnje i prošasto nesvèršeno vrěme: esse *biti.*
Prošasto svèršeno i davno prošasto vrěme: fuisse *da sam, si, je bio; da smo, ste, su bili.*
Buduće vrěme: Jedinobr. N. futurus, a, um, *Acc.* futurum, am, um esse.
Višebroj. N. futuri, ae, a, *Acc.* futuros, as, a esse; *da ću, ćeš, će biti; da ćemo, ćete, će biti.*

Pričestja (Participia).

Sadašnje.: ens, entis (upotrěbljuje se samo kao samostavno ime, i znači: *bitje*).
Buduće: futurus, a, um *koji, koja, koje će biti.*

Glagolji iz *sum*–a sastavljeni isto se tako sprežu; n. pr.: *absum* nije me, *aberam, abfui, abfueram, abero, abes* itd.; *adsum* ovdě sam; *desum* manjkam; *obsum* pačim, škodim; *praesum* na čelu sam; *prosum* koristim, prudim itd. U *prosum*–u, gdě se dva samoglasnika sastanu, umetne se medju njih suglasnik *d*; n. pr.: *pro–d–eram,*

pro-d-ero, pro-d-esse itd. Pričestje sadašnjega vrěmena imadu samo *absum* i *praesum: absens, praesens.*

Uměsto *essem, esses, esset, essent* veli se takodjer: *forem, fores, foret, forent*; a uměsto *esse* i *futurum esse* stavlja se kadikad: *fore.*

Izvodjenje vrěmenah u činećoj formi.

Pri svakom glagolju trěba najprie zapamtiti 4 korěnita vrěmena, t. j. kažućega načina sadašnje i prošasto svèršeno vrěme (perfectum); nesvèršenoga načina sadašnje vrěme i supinum; budući da se sva ostala vrěmena iz ovih grade.

I. Iz *pèrve* osobe jedinobrojnika, *sadašnjega vrěmena,* kažućega načina, koja izlazi na *o*, izvode se slědeća vrěmena:

1) Prošasto nesvèršeno vrěme (imperfectum) kažućega načina; t. j.:

Pri pèrvom sprezanju měnja se *o* na *abam*, n. pr.: *amo, amabam.*

Pri drugom sprezanju měnja se *o* na *bam*, n. pr.: *doceo, doce-bam.*

Pri tretjem i četvèrtom sprezanju měnja se *o* na *ebam*, n. pr.: *lego, leg-ebam; audi-o, audi-ebam.*

2) Buduće vrěme kažućega načina, kao:

Pri pèrvom sprezanju měnja se *o* na *abo*, n. pr.: *amo, amabo.*

Pri drugom sprezanju měnja se *o* na *bo*, n. pr.: *doce-o, doce-bo.*

Pri tretjem i četvèrtom sprezanju měnja se *o* na *am*, n. pr.: *leg–o, leg–am; audi–o, audi–am.*

3) Sadašnje vrěme vežućega načina; t. j.:

Pri pèrvom sprezanju měnja se *o* na *em*, n. pr.: *am–o, am–em.*

Pri drugom, tretjem i četvèrtom sprezanju měnja se *o* na *am*, n. pr.: *doce–o, doce–am; leg–o, leg–am; audi–o, audi–am.*

4) Pričestje sadašnjega vrěmena, t. j.:

Pri pèrvom sprezanju měnja se *o* na *ans*, n. pr.: *am–o, am–ans.*

Pri drugom sprezanju měnja se *o* na *ns*, n. pr.: *doce–o, doce–ns.*

Pri tretjem i četvèrtom sprezanju měnja se *o* na *ens*, n. pr.: *leg–o, leg–ens; audi–o, audi–ens.*

II. Iz *pèrve* osobe jedinobrojnika, prošastoga svèršenoga vrěmena, kažućega načina, koja se okončava na *i*, izvode se ova vrěmena:

1) Davno prošasto vrěme kažućega načina; t. j.:

Pri sva četiri sprezanja měnja se *i* na *eram*, n. pr.: *amav–i, amav–eram; docu–i, docu–eram; leg–i, leg–eram; audiv–i, audiv–eram.*

2) Buduće prošasto vrěme kažućega načina; t. j.:

Slovo *i* pretvori se u sva četiri sprezanja na *ero*, n. pr.: *amav–i, amav–ero; docu–ero; leg–ero; audiv–ero.*

3) Prošasto svèršeno vrĕme vežućega načina; t. j.:

Slovo *i* pretvori se na *erim*, n. pr.: *amav-i, amav-erim; docu-erim, leg-erim, audiv-erim.*

4) Davno prošasto vrĕme vežućega načina; t. j.:

K slovu *i* doda se još *s* i *sem*, n. pr.: *amavi-s-sem, docui-s-sem, legi-s-sem, audivi-s-sem.*

5) Prošasto svèršeno i davno prošasto vrĕme nesvèršenoga načina; t. j.:

K slovu *i* dodade se *s* i *se*; n. pr.: *amavi, amavi-s-se, docui-s-se, legi-s-se, audivi-s-se.*

III. Iz sadašnjega vrĕmena nesvèršenoga načina, koje se okončava na *re*, pravi se:

1) Zapovĕdajući način; t. j.:

Pri sva 4 sprezanja izostavi se skrajnja slovka *re*, n. pr.: *amare, ama; doce, lege, audi.*

2) Prošasto nesvèršeno vrĕme vežućega načina; t. j.:

Sadašnjemu vrĕmenu nesvèršenoga načina dodade se slovo *m*, n. pr.: *amare, amare-m; docere-m, legere-m, audire-m.*

IV. Iz supinuma, koi se svèršuje na *um*, grade se slĕdeća vrĕmena:

1) Buduće vrĕme nesvèršenoga načina; t. j.:

Pri sva 4 sprezanja pretvori se slova *m* na *rum*, *ram*, *rum*, n. pr.: *amatu-m*, *amatu-rum*; *doctu-m*, *doctu-rum*; *lectu-rum*, *auditu-rum*.

2) Pričestje budućega vrěmena, t. j.: *m* proměni se na *rus*, *ra*, *rum*, n. pr.: *amatu-m*, *amatu-rus*, *doctu-rus*, *lectu-rus*, *auditu-rus*.

Najposlě *gerundium* pravi se iz genitiva pričestja sadašnjega vrěmena; t. j.: skrajnja slovka *tis* pretvori se na *di*, *do*, *dum*, n. pr.: *amans*, *aman-tis*, *aman-di*, *do*, *dum*; *docen-di*, *do*, *dum*, *legendi*, *do*, *dum*, *audiendi*, *do*, *dum*.

Čineća forma.

I. Sprezanje. | **II. Sprezanje.**

Kažući način.

Sadašnje vrěme.

Jedinobrojnik.

Amo *ljubim.*	Doceo *učim.*
Amas *ljubiš.*	Doces *učiš.*
Amat *ljubi.*	Docet *uči.*

Višebrojnik.

Amamus *ljubimo.*	Docemus *učimo.*
Amatis *ljubite.*	Docetis *učite.*
Amant *ljube.*	Docent *uče.*

Prošasto nesvèršeno vrěme.

Jedinobrojnik.

Amabam	*ljubljah* ili *ljubio sam.*	Docebam	*učah* ili *učio sam.*
Amabas	*ljubljaše* ili *ljubio si.*	Docebas	*učaše* ili *učio si.*
Amabat	*ljubljaše* ili *ljubio je.*	Docebat	*učaše* ili *učio je.*

Višebrojnik.

Amabamus	*ljubljasmo* ili *ljubili smo.*	Docebamus	*učasmo* ili *učili smo.*
Amabatis	*ljubljaste* ili *ljubili ste.*	Docebatis	*učaste* ili *učili ste.*
Amabant	*ljubljahu* ili *ljubili su.*	Docebant	*učahu* ili *učili su.*

Prošasto svèršeno vrěme.

Jedinobrojnik.

Amavi	*ljubih, izljubih; ljubio i izljubio sam.*	Docui	*učih, naučih; učio i naučio sam.*
Amavisti	*ljubi, izljubi; ljubio i izljubio si.*	Docuisti	*uči, nauči; učio i naučio si.*
Amavit	*ljubi, izljubi; ljubio i izljubio je.*	Docuit	*uči, nauči; učio i naučio je.*

Višebrojnik.

Amavimus	*ljubismo, izljubismo; ljubili i izljubili smo.*	Docuimus	*učismo, naučismo; učili, naučili smo.*

Amavistis *ljubiste, izljubiste; ljubili i izljubili ste.*
Amaverunt (ere) *ljubiše, izljubiše; ljubili i izljubili su.*

Docuistis *učiste, naučiste; učili, naučili ste.*
Docuerunt (ere) *učiše, naučiše; učili, naučili su.*

Davno prošasto vrěme.

J e d i n o b r o j n i k.

Amaveram *biah ljubio, bio sam ljubio.*
Amaveras *biaše ljubio, bio si ljubio.*
Amaverat *biaše ljubio, bio je ljubio.*

Docueram *biah učio, bio sam učio.*
Docueras *biaše učio, bio si učio.*
Docuerat *biaše učio, bio je učio.*

V i š e b r o j n i k.

Amaveramus *biasmo ljubili, bili smo ljubili.*
Amaveratis *biaste ljubili, bili ste ljubili.*
Amaverant *biahu ljubili, bili su ljubili.*

Docueramus *biasmo učili, bili smo učili.*
Docueratis *biaste učili, bili ste učili.*
Docuerant *biahu učili, bili su učili.*

Buduće vrěme.

J e d i n o b r o j n i k.

Amabo *ljubit ću.*
Amabis *ljubit ćeš.*
Amabit *ljubit će.*

Docebo *učit ću.*
Docebis *učit ćeš.*
Docebit *učit će.*

Višebrojnik.

Amabimus *ljubit ćemo.*	Docebimus *učit ćemo.*
Amabitis *ljubit ćete.*	Docebitis *učit ćete.*
Amabunt *ljubit će.*	Docebunt *učit će.*

Prošasto buduće vrěme.

Jedinobrojnik.

Amavero *bit ću ljubio, izljubio.*	Docuero *bit ću učio, naučio.*
Amaveris *bit ćeš ljubio, izljubio.*	Docueris *bit ćeš učio, naučio.*
Amaverit *bit će ljubio, izljubio.*	Docuerit *bit će učio, naučio.*

Višebrojnik.

Amaverimus *bit ćemo ljubili, izljubili.*	Docuerimus *bit ćemo učili, naučili.*
Amaveritis *bit ćete ljubili, izljubili.*	Docueritis *bit ćete učili, naučili.*
Amaverint *bit će ljubili, izljubili.*	Docuerint *bit će učili, naučili.*

Sastavljeno buduće vrěme.

Jedinobrojnik.

Amaturus, a, um sum, es, est *ljubit ću.*	Docturus, a, um sum, es, est *učit ću.*

Višebrojnik.

Amaturi, ae, a sumus, estis, sunt *ljubit ćemo.*	Docturi, ae, a sumus, estis, sunt *učit ćemo.*

Vežući način.

Sadašnje vrěme.

Jedinobrojnik.

Amem	*da ljubim; ljubio bi.*	Doceam	*da učim, učio bi.*
Ames	*da ljubiš, ljubio bi.*	Doceas	*da učiš, učio bi.*
Amet	*da ljubi, ljubio bi.*	Doceat	*da uči, učio bi.*

Višebrojnik.

Amemus	*da ljubimo, ljubili bi.*	Doceamus	*da učimo, učili bi.*
Ametis	*da ljubite, ljubili bi.*	Doceatis	*da učite, učili bi.*
Ament	*da ljube, ljubili bi.*	Doceant	*da uče, učili bi.*

Prošasto nesvèršeno vrěme.

Jedinobrojnik.

Amarem	*ljubio bi, da ljubim* itd.	Docerem	*učio bi, da učim* itd.
Amares		Doceres	
Amaret		Doceret	

Višebrojnik.

Amaremus	*ljubili bi, da ljubimo* itd.	Doceremus	*učili bi, da učimo* itd.
Amaretis		Doceretis	
Amarent		Docerent	

Prošasto svèršeno vrěme.

Jedinobrojnik.

Amaverim *ljubih, izljubih; ljubio sam* itd.	Docuerim *učih, naučih; učio sam* itd.
Amaveris	Docueris
Amaverit	Docuerit

Višebrojnik.

Amaverimus *ljubismo, izljubismo; ljubili smo* itd.	Docuerimus *učismo, naučismo; učili smo* itd.
Amaveritis	Docueritis
Amaverint.	Docuerint

Davno prošasto vrěme.

Jedinobrojnik.

Amavissem *ljubio bi bio* ili *da sam ljubio.*	Docuissem *učio bi bio* ili *da sam učio.*
Amavisses *ljubio bi bio* ili *da si ljubio.*	Docuisses *učio bi bio* ili *da si učio.*
Amavisset *ljubio bi bio* ili *da je ljubio.*	Docuisset *učio bi bio* ili *da je učio.*

Višebrojnik.

Amavissemus *ljubili bi bili* ili *da smo ljubili.*	Docuissemus *učili bi bili* ili *da smo učili.*
Amavissetis *ljubili bi bili* ili *da smo ljubili.*	Docuissetis *učili bi bili* ili *da ste učili.*
Amavissent *ljubili bi bili* ili *da su ljubili.*	Docuissent *učili bi bili* ili *da su učili.*

Buduće vrēme.

Jedinobrojnik.

Amaturus, a, um sim, sis, sit *da ću ljubiti* itd.	Docturus, a, um sim, sis, sit *da ću učiti* itd.

Višebrojnik.

Amaturi, ae, a simus, sitis, sint *da ćemo ljubiti* itd.	Docturi, ae, a simus, sitis, sint *da ćemo učiti* itd.

Buduće prošasto vrēme.

Jedinobrojnik.

Amavero *budem izljubio.*	Docuero *budem naučio.*
Amaveris *budeš izljubio.*	Docueris *budeš naučio.*
Amaverit *bude izljubio.*	Docuerit *bude naučio.*

Zapovėdajući način.

Jedinobrojnik.

Ama (tu) v. amato *ljubi ti.*	Doce (tu) v. doceto *uči ti.*
Amato (ille) *ljubi on* ili *neka on ljubi.*	Docento (illi) *neka oni uče.*

Višebrojnik.

Amate v. amatote (vos) *ljubite vi.*	Docete v. docetote (vos) *učite vi.*
Amanto (illi) *neka oni ljube.*	Docento (illi) *neka oni uče.*

Nesvèršeni način.

Sadašnje i prošasto nesvèršeno vrěme: amare *ljubiti, izljubiti* itd.	Docere *učiti, naučiti.*

Prošasto svèršeno i davno prošasto vrěme: amavisse *da sam, si, je ljubio; da smo, ste, su ljubili.*	Docuisse *da sam, si, je učio; da smo, ste, su učili.*

Buduće vrěme.

Jedinobrojnik.

Amaturum, ram, rum esse *da ću, ćeš, će ljubiti.*	Docturum, ram, rum esse *da ću, ćeš, će učiti.*

Višebrojnik.

Amaturos, ras, ra esse.	Docturos, ras, ra esse.

Gerundia.

Amandi *za ljubit, ljubljenja.*	Docendi *za učit, učenja.*
Amando *ljubeć, ljubljenju, ljubljenjem.*	Docendo *učeć, učenju, učenjem.*
Amandum *ljubljenje.*	Docendum *učenje.*

Supina.

Amatum *ljubit.*	Doctum *učit.*
Amatu *za ljubit.*	Doctu *za učit.*

Pričestja.

Sadašnjega vrěmena.

Amans, amantis *ljubeći, a, e.*	Docens, docentis *učeći, a, e.*

Budućega vrěmena.

Amaturus, a, um *koi, koja, koje će ljubiti.*	Docturus, a, um *koi, koja, koje će učiti.*

Čineća forma.

III. Sprezanje.	IV. Sprezanje.

Kažući način.

Sadašnje vrěme.

Jedinobrojnik.

Lego *čitam* itd.	Audio *čujem* itd.
Legis.	Audis.
Legit.	Audit

Višebrojnik.

Legimus.	Audimus.
Legitis.	Auditis.
Legunt.	Audiunt.

Prošasto nesvèršeno vrěme.

Jedinobrojnik.

Legebam *čitah* ili *čitao sam*.
Legebas.
Legebat.

Audiebam *slušah* ili *slušao sam*.
Audiebas.
Audiebat.

Višebrojnik.

Legebamus.
Legebatis.
Legebant.

Audiebamus.
Audiebatis.
Audiebant.

Prošasto svèršeno vrěme.

Jedinobrojnik.

Legi *čitah*, *čitao sam*; *pročitah*, *pročitao sam*.
Legisti.
Legit.

Audivi *čuh* ili *čuo sam*; *slušah* ili *slušao sam* itd.
Audivisti.
Audivit.

Višebrojnik.

Legimus.
Legistis.
Legerunt v. ere.

Audivimus.
Audivistis.
Audiverunt v. ere.

Davno prošasto vrěme.

Jedinobrojnik.

Legeram *biah* ili *bio sam čitao* itd.
Legeras.
Legerat.

Audiveram *biah* ili *bio sam čuo* ili *slušao*.
Audiveras.
Audiverat.

Višebrojnik.

Legeramus.	Audiveramus.
Legeratis.	Audiveratis.
Legerant.	Audiverant.

Buduće vrěme.

Jedinobrojnik.

Legam *čitat ću* ili *pročitat ću* itd.	Audiam *čut ću* ili *slušat ću.*
Leges.	Audies.
Leget.	Audiet.

Višebrojnik.

Legemus.	Audiemus.
Legetis.	Audietis.
Legent.	Audient.

Prošasto buduće vrěme.

Jedinobrojnik.

Legero *bit ću čitao* ili *pročitao* itd.	Audivero *bit ću čuo* ili *slušao.*
Legeris.	Audiveris.
Legerit.	Audiverit.

Višebrojnik.

Legerimus.	Audiverimns.
Legeritis.	Audiveritis.
Legerint.	Audiverint.

Sastavljeno buduće vrėme.

J e d i n o b r o j n i k.

Lecturus, a, um sum, es, est *čitat ću.*	Auditurus, a, um sum, es, est *čut ću* ili *slušat ću.*

V i š e b r o j n i k.

Lecturi, ae, a sumus, estis, sunt.	Audituri, ae, a sumus, estis, sunt.

Vežući način.

Sadašnje vrėme.

J e d i n o b r o j n i k.

Legam *da čitam, čitao bi* itd.	Audiam *da čujem* itd.
Legas.	Audias.
Legat.	Audiat.

V i š e b r o j n i k.

Legamus.	Audiamus.
Legatis.	Audiatis.
Legant.	Audiant.

Prošasto nesvèršeno vrėme.

J e d i n o b r o j n i k.

Legerem *čitao bi* ili *da čitam.*	Audirem *čuo bi, da sam čuo, slušao.*
Legeres.	Audires.
Legeret.	Audiret.

Višebrojnik.

Legeremus.	Audiremus.
Legeretis.	Audiretis.
Legerent.	Audirent.

Prošasto svèršeno vrěme.

Jedinobrojnik.

Legerim *čitah, čitao sam; pročitah, pročitao sam.*	Audiverim *čuh, čuo sam; slušah, slušao sam.*
Legeris.	Audiveris.
Legerit.	Audiverit.

Višebrojnik.

Legerimus.	Audiverimus.
Legeritis.	Audiveritis.
Legerint.	Audiverint.

Davno prošasto vrěme.

Jedinobrojnik.

Legissem *bio bi čitao; da sam čitao* itd.	Audivissem *bio bi čuo* ili *slušao; da sam čuo* ili *slušao* itd.
Legisses.	Audivisses.
Legisset.	Audivisset.

Višebrojnik.

Legissemus.	Audivissemus.
Legissetis.	Audivissetis.
Legissent.	Audivissent.

Buduće vrěme.

Jedinobrojnik.

Lecturus, a, um sim, sis, sit *da ću čitat, pročitat* itd.	Auditurus, a, um sim, sis, sit *da ću čut* ili *slušat.*

Višebrojnik.

Lecturi, ae, a simus, sitis, sint.	Audituri, ae, a simus, sitis, sint.

Buduće prošasto vrěme.

Jedinobrojnik.

Legero *budem pročitao* itd.	Audivero *budem čuo* itd.
Legeris.	Audiveris.
Legerit.	Audiverit.

Višebrojnik.

Legerimus.	Audiverimus.
Legeritis.	Audiveritis.
Legerint.	Audiverint.

Zapovědajući način.

Jedinobrojnik.

Lege v. legito (tu) *čitaj.*	Audi (tu) v. audito *čuj* ili *slušaj.*
Legito (ille).	Audito (ille).

V i š e b r o j n i k.

Legite v. legitote (vos) *čitajte.*	Audite v. auditote (vos) *čujte* ili *slušajte.*
Legunto (illi).	Audiunto (illi).

Nesvèršeni način.

Sadašnje i proš. nesvèrš. vrěme: legere *čitati, pročitati.*	Audire *čuti, slušati.*

Proš. svèrš. i davno proš. vrěme: legisse *da sam, si, je čitao* itd.	Audivisse *da sam, si, je čuo* ili *slušao* itd.

Buduće vrěme.

J e d i n o b r o j n i k.

Lecturum, am, um esse *da ću, ćeš, će čitati.*	Auditurum, am, um esse *da ću, ćeš, će čuti* ili *slušati.*

V i š e b r o j n i k.

Lecturos, as, a esse.	Audituros, as, a esse.

Gerundia.

Legendi *za čitat, čitanja.*	Audiendi *za čut, slušat; slušanja.*
Legendo *čitajuć, čitanju, čitanjem.*	Audiendo *čujuć, slušanju, slušanjem.*
Legendum *čitanje.*	Audiendum *čuvenje.*

Supina.

Lectum *čitat.*	Auditum *čut, slušat.*
Lectu *za čitat.*	Auditu *za čut, slušat.*

Pričestja.

Sadašnjega i prošast. nesvèrš. vrěmena.

Legens, tis *čitajući, a, e.*	Audiens, tis *čujući, a, e.*

Budućega vrěmena.

Lecturus, a, um *koi će čitat.*	Auditurus, a, um *koi će čut* ili *slušat.*

Primětba.

U nesvèršenom načinu nalaze se tako zvana *glagoljna imena,* kao:

1) Gerundium, u kojem *di* odgovara genitivu; *do* dativu i ablativu, a *dum* accusativu.

2) Supinum odgovara accusativu i ablativu.

3) Pričestja; ovo su pridavna imena, koja imadu vlastitosti kako od glagoljah tako i od imenah; imadu bo i vrěmena i padeže. — Sa pomoćnim glagoljem *sum, es, est* mogu se sprezati, i ovo sprezanje zove se: *Coniugatio periphrastica.*

Priměri. Po pèrvom sprezanju měnjaju se: *creo, as, áre* stvarati; *laudo* hvaliti; *flagro* plamtiti; *clamo* vikati; *vito* klonit se; *tempero* blažiti itd.

Po drugom: *moneo, es, ére* opominjati (nu supinum mu je: *monitum*); *oleo* mirisati, *olui, olitum; teneo* dèržati, *tenui, tentum; torreo* peći, *torrui, tostum; censeo* scěniti, *censui, censum* itd.

Po tretjem: *vinco, is, ere* preobladati, *vici, victum; statuo* stavljati, *statui, statutum; tribuo* poděljivati, *tribui, tributum; laedo* vrědjati, raniti, *laesi, laesum; capio* loviti *cepi, captum; nosco* poznavati, *novi, notum* itd.

Po četvèrtom: *sepelio, is, ire* sahranjivati, *sepelivi, sepultum; haurio* cèrpiti, *hausi, haustum; lenio* blažiti *lenivi, lenitum; nutrio* hraniti, *nutrivi, nutritum; vestio* oděvati, *vestivi, vestitum* itd.

Sprezanje tèrpećih glagoljah.

Tèrpeći glagolji imadu takodjer četiri sprezanja. Pri pèrvom je sprezanju druga osoba jedinobrojnika, sadašnjega vrěmena, kažućega načina, na *āris*, sadašnje pako vrěme nesvèršenoga načina na *āri*; kao: *amor, amāris, amāri;* — pri drugom *ēris* i *ēri*, kao: *doceor, docēris, docēri;* — pri tretjem *ĕris* i samo *i*, kao: *legor, legĕris, legi;* — p i četvèrtom *īris* i *īri*, kao: *audior, audīris, audīri.*

Izvodjenje vrěmenah u tèrpećoj formi.

Vrěmena tèrpećih glagoljah ovako se grade: 1) ona vrěmena, koja se pri činećem glagolju okončavaju na *o*, dobivaju pri tèrpećem još slovo

r, n. pr.: *amo* ljubim, *amo-r* ljubljen sam; *doceo, doceo-r; lego, lego-r; audio, audio-r.*

2) Vrěmena, koja u činećoj formi izlaze na *m*, měnjaju ovo slovo u tèrpećoj na *r*, n. pr.: *amabam, amaba-r; legam, lega-r; audirem, audire-r* itd.

3) Druga osoba jedinobrojnika u tèrpećem zapovědajućem načinu slaže se sa sadašnjim vrěmenom činećega nesvèršenoga načina, kao: *amare* budi ljubljen; *docere* budi učen; *legere*; *audire.*

4) Slovo *e*, na koje se svèršuje sadašnje vrěme činećega nesvèršenoga načina, měnja se u istom vrěmenu i tèrpećem nesvèršenom načinu na *i*, n. pr.: *amari, doceri, audiri.* Nu pri tretjem sprezanju obe skrajnje slovke *ere* měnjaju se na *i*, n. pr.: *legere, legi.*

5) Koje se osobe na slovo *t* okončavaju, dobivaju još *ur* u tèrpećoj formi, n. pr.: *amatur, legitur.*

6) Koja izlaze na *us*, měnjaju se na *ur*, n. pr.: *amamus, amamur.*

7) Pri tèrpećih glagoljih gradi se prošašto pričestje iz supinuma, t. j. proměni se *m* na *s*; n. pr.: *amatum, amatus, a, um; doctum, doctus; lectum, lectus; auditum, auditus.*

8) Prošasto pričestje daje nam sa pomoćnim glagoljem *sum, es, est* sastavljena prošasta vrěmena, kao što će se ovdi u tèrpećoj formi viděti.

Tèrpeća forma.

I. Sprezanje. — **II. Sprezanje.**

Kažući način.

Sadašnje vrěme.

Jedinobrojnik.

Amor *jesam*	*ljubljen,*	Doceor *jesam*	*učen,*
Amaris *jesi*	*a,*	Doceris *jesi*	*a,*
Amatur *jest*	*o.*	Docetur *jest*	*o.*

Višebrojnik.

Amamur *jesmo*	*ljubljeni,*	Docemur *jesmo*	*učeni,*
Amamini *jeste*	*e,*	Docemini *jeste*	*e,*
Amantur *jesu*	*a.*	Docentur *jesu*	*a.*

Prošasto nesvèršeno vrěme.

Jedinobrojnik.

Amabar *biah*	*ljubljen,*	Docebar *biah*	*učen.*
Amabaris *biaše*	*a,*	Docebaris *biaše*	*a,*
Amabatur *biaše*	*o.*	Docebatur *biaše*	*o.*

Višebrojnik.

Amabamur	*biasmo, bia-*	Docebamur	*biasmo, bia-*
Amabamini	*ste, biahu*	Docebamini	*ste, biahu*
Amabantur	*ljubljeni, e, a.*	Docebantur	*učeni, e, a.*

Prošasto svèršeno vrěme.

Jedinobrojnik.

Amatus,	sum v. fui	*bih*	*ljubljen,*
a,	es v. fuisti	*bi*	*a,*
um	est v. fuit	*bi*	*o.*
Doctus,	sum v. fui	*bih*	*učen,*
a,	es v. fuisti	*bi*	*a,*
um	est v. fuit	*bi*	*o.*

Višebrojnik.

Amati,	sumus v. fuimus	*bismo,*	*ljubljeni,*
ae,	estis v. fuistis	*biste*	*e,*
a	sunt v. fuerunt	*biše*	*a.*
Docti,	sumus v. fuimus	*bismo*	*učeni,*
ae,	estis v. fuistis	*biste*	*e,*
a	sunt v. fuerunt	*biše*	*a.*

Davno prošasto vrěme.

Jedinobrojnik.

Amatus,	eram v. fueram	*biah*	*bio,*	*ljubljen,*
a,	eras v. fueras	*biaše*	*la,*	*a,*
um	erat v. fuerat	*biaše*	*lo.*	*o.*
Doctus,	eram v. fueram	*biah*	*bio,*	*učen,*
a,	eras v. fueras	*biaše*	*la,*	*a,*
um.	erat v. fuerat	*biaše*	*lo.*	*o.*

Višebrojnik.

Amati,	eramus v. fueramus	*biasmo*	*bili*	*ljubljeni,*
ae,	eratis v. fueratis	*biaste*	*e,*	*e,*
a	erant v. fuerant	*biahu*	*a.*	*a.*

Docti,	eramus v. fueramus	*biasmo*	*bili*	*učeni,*
ae,	eratis v. fueratis	*biaste*	*e,*	*e,*
a	erant v. fuerant	*biahu*	*a.*	*a.*

Buduće vrěme.

Jedinobrojnik.

Amabor	*bit ću*	*ljubljen,*
Amaberis v. (ere)	*bit ćeš*	*a,*
Amabitur	*bit će*	*o.*
Docebor,	*bit ću*	*učen,*
Doceberis v. (ere),	*bit ćeš*	*a,*
Docebitur	*bit će*	*o*

Višebrojnik.

Amabimur	*bit ćemo*	*ljubljeni,*
Amabimini	*bit ćete*	*e,*
Amabuntur	*bit će*	*a.*
Docebimur	*bit ćemo*	*učeni,*
Docebimini	*bit ćete*	*e,*
Docebuntur	*bit će*	*a.*

Prošasto buduće vrěme.

Jedinobrojnik.

Amatus,	fuero	*bit ću*	*bio,*	*ljubljen,*
a,	fueris	*bit ćeš*	*la,*	*a,*
um	fuerit	*bit će*	*lo.*	*o.*
Doctus,	fuero	*bit ću*	*bio,*	*učen,*
a,	fueris	*bit ćeš*	*la,*	*a,*
um	fuerit	*bil će*	*lo.*	*o,*

Višebrojnik.

Amati,	fuerimus	*bit ćemo*	*bili*	*ljubljeni,*
ae,	fueritis	*bit ćete*	*e,*	*e,*
a	fuerint	*bit će*	*a.*	*a.*
Docti,	fuerimus	*bit ćemo*	*bili*	*učeni,*
ae,	fueritis	*bit ćete*	*e,*	*e,*
a	fuerint	*bit će*	*a.*	*a.*

Vežući način.

Sadašnje vrême.

Jedinobrojnik.

Amer Améris (ere), Ametur	*da sam, si, je lubljen, a, o* ili *bio bi, bila bi, bilo bi ljubljen. a, o.*
Docear Docearis (are) Doceatur	*da sam, si, je učen, a, o,* ili *bio bi, bila bi, bio bi učen, a, o.*

Višebrojnik.

Amemur Amemini Amentur	*da smo, ste, su bili ljubljeni, e, a,* ili *bili bi, bile bi, bila bi ljubljeni, e, a.*
Doceamur Doceamini Doceantur	*da smo, ste, su učeni, e, a,* ili *bili bi, bile bi, bila bi učeni, e, a.*

Prošasto nesvèršeno vrěme.

Jedinobrojnik.

Amarer Amareris (ere) Amaretur	*bio bi ljub-ljen i da sam ljub-ljen* itd.	Docerer Docereris (ere) Doceretur	*bio bi učen* i *da sam učen* itd.

Višebrojnik.

Amaremur Amaremini Amarentur	*bili bi ljub-ljeni* i *da smo ljubljeni* itd.	Doceremur Doceremini Docerentur	*bili bi učeni* i *da smo učeni* itd.

Prošasto svèršeno vrěme.

Jedinobrojnik.

Ama-tus, a um	sim sis sit	*bih ljubljen* itd.	Doctus, a, um	sim sis sit	*bih učen* itd.

Višebrojnik.

Amati, ae, a	simus sitis sint	*bismo ljubljeni* itd.	Docti, ae, a	simus sitis sint	*bih učen* itd.

Davno prošasto vrěme.

Jedinobrojnik.

Amatus, a, um	essem esses esset	*bio bi ljubljen bio,* ili *da sam ljubljen bio* itd.

V i š e b r o j n i k.

Doctus,	essem	*bio bi učen bio* ili *da sam*
a,	esses	*učen bio* itd.
um	esset	

V i š e b r o j n i k.

Amati,	essemus	*bili bi ljubljeni bili,* ili *da*
ae,	essetis	*smo ljubljeni bili* itd.
a	essent	
Docti,	essemus	*bili bi učeni bili* ili *da smo*
ae,	essetis	*učeni bili* itd.
a	essent	

Buduće vrěme.

J e d i n o b r o j n i k.

Amandus,	sim	*da ću bit*	Docendus,	sim	*da ću bit*
a,	sis	*ljubljen*	a,	sis	*učen* itd.
um	sit	itd.	um	sit	

V i š e b r o j n i k.

Amandi,	simus	*da ćemo*	Docendi,	simus	*da ćemo*
ae,	sitis	*bit ljub-*	ae,	sitis	*bit ljub-*
a	sint	*ljeni* itd.	a	sint	*ljeni* itd.

Buduće prošasto vrěme.

J e d i n o b r o j n i k.

Amatus,	fuero	*budem*	Doctus,	fuero	*budem*
a,	fueris	*ljubljen*	a,	fueris	*učen* itd.
um	fuerit	itd.	um	fuerit	

Višebrojnik.

Amati, ae, a	fuerimus fueritis fuerint	*budemo ljubljeni* itd.	Docti, ae, a	fuerimus fueritis fuerint	*budemo učeni* itd.

Zapovėdajući način.

Jedinobrojnik.

Amare v. ator (tu) *budi ljubljen.*	Docere v. etor (tu) *budi učen.*
Amator (ille) *neka bude on ljubljen.*	Docetor (ille) *neka bude on učen.*

Višebrojnik.

Amaminor (vos) *budite ljubljeni.*	Doceminor (vos) *budite učeni.*
Amantor (illi) *neka budu oni ljubljeni.*	Docentor (illi) *neka budu oni učeni.*

Nesvèršeni način.

Sadašnje i prošasto nesvèršeno vrėme:

Amari *biti ljubljen.*	Doceri *biti učen.*

Prošasto svèršeno i davno prošasto vrėme:

Amatum, am, um esse *da sam, si, je bio ljubljen* itd.	Doctum, am, um esse v. fuisse *da sam, si, je bio učen* itd.

Amatos, as, a esse v. fuisse *da smo, ste, su bili ljubljeni* itd.	Doctos, as, a esse v. fuisse *da smo, ste, su bili učeni* itd.

Buduće vrěme.

Amatum iri *da ću, ćeš, će bit ljubljen; da ćemo, ćete, će bit ljubljeni* itd.	Doctum iri *da ću, ćeš, će bit učen; da ćemo, ćete, će bit učeni* itd.

Pričestja.

Sadašnjega vrěmena.

Amatus, a, um *ljubljen, a, o.*	Doctus, a, um *učen, a, o.*

Budućega vrěmena.

Amandus, a, um *koi, koja, koje ima bit ljubljen, a, o.*	Docendus, a, um *koi, koja, koje ima bit učen, a, o.*

III. Sprezanje. **IV. Sprezanje.**

Kažući način.

Sadašnje vrěme.

Jedinobrojnik.

Legor Legeris (ere) Legitur	*jesam, jesi, jest* ili *bivam, bivaš, biva čitan, čitana, čitano.*

Audior Audiris (ire) Auditur	*jesam, jesi, jest* ili *bivam, bivaš, biva čuven, čuvena, čuveno.*

V i š e b r o j n i k.

Legimur Legimini Leguntur	*jesmo, jeste, jesu* ili *bivamo, bivate, bivaju čitani, e, a.*
Audimur Audimini Audiuntur	*jesmo, jeste, jesu* ili *bivamo, bivate, bivaju čuveni, e, a.*

Prošasto nesvèršeno vrěme:

J e d i n o b r o j n i k.

Legebar Legebaris (are) Legebatur	*bivah čitan, a, o* itd.	Audiebar Audiebaris (are) Audiebatur	*bivah, biah* ili *bio sam čuven, slušan, a, o* itd.

V i š e b r o j n i k.

Legebamur Legebamini Legebantur	*bivasmo čitani, e, a* itd.	Audiebamur Audiebamini Audiebantur	*bivasmo, biasmo* ili *bili smo čuveni, slušani* itd.

Prošasto svèršeno vrěme.

J e d i n o b r o j n i k.

Lectus, a, um	sum v. fui es v. fuisti est v. fuit	*bih* ili *bio sam čitan, pročitan* itd.

Auditus, a, um	sum v. fui es v. fuisti est v. fuit	*bih* ili *bio sam čuven, slušan* itd.

Višebrojnik.

Lecti, ae, a	sumus v. fuimus estis v. fuistis sunt v. fuerunt	*bismo* ili *bili smo či-tani, pročitani* itd.
Auditi, ae, a	sumus v. fuimus estis v. fuistis sunt v. fuerunt	*bismo* ili *bili smo ču-veni, slušani* itd.

Davno prošasto vrěme.

Jedinobrojnik.

Lectus, a, um	eram v. fueram eras v. fueras erat v. fuerat	*biah bio* ili *bio sam bio čitan, pro-čitan* itd.
Auditus, a, um	eram v. fueram eras v. fueras erat v. fuerat	*biah bio* ili *bio sam bio čuven* itd.

Višebrojnik.

Lecti, ae, a	eramus v. fueramus eratis v. fueratis erant v. fuerant	*biasmo bili* ili *bi-li smo bili čitani, pročitani* itd.
Auditi, ae, a	eramus v. fueramus eratis v. fueratis erant v. fuerant	*biasmo bili* ili *bili smo bili čuveni* itd.

Buduće vrěme.

J e d i n o b r o j n i k.

Legar, Legeris (ere) Legetur	*bit ću či-tan, pro-čitan* itd.	Audiar, Audieris (ere), Audietur	*bit ću čuven* ili *slušan* itd.

V i š e b r o j n i k.

Legemur Legemini Legentur	*bit ćemo či-tani, proči-tani* itd.	Audiemur Audiemini Audientur	*bit ćemo ču-veni, slušani* itd.

Prošasto buduće vrěme.

J e d i n o b r o j n i k.

Lectus,	fuero	*bit ću*	*bio,*	*čitan,*
a,	fueris	*bit ćeš*	*la,*	*pročitan,*
um	fuerit	*bit će*	*lo.*	*a, o.*
Auditus,	fuero	*bit ću*	*bio,*	*čuven,*
a,	fueris	*bit ćeš*	*la,*	*slušan,*
um	fuerit	*bit će*	*lo.*	*a, o,*

V i š e b r o j n i k.

Lecti,	fuerimus	*bit ćemo*	*bili*	*čitani,*
ae,	fueritis	*bit ćete*	*e,*	*pročitani,*
a	fuerint	*bit će*	*a.*	*e, a.*
Auditi,	fuerimus	*bit ćemo*	*bili*	*čuveni,*
ae,	fueritis	*bit ćete*	*e,*	*slušani,*
a	fuerint	*bit će*	*a.*	*e, a.*

Vežući način.

Sadašnje vrěme.

Jedinobrojnik.

Legar Legaris (are), Legatur	*da bivam, bivaš, biva čitan, a, o.*
Audiar Audiaris (are) Audiatur	*da bivam, bivaš, biva čuven, a, o.*

Višebrojnik.

Legamur Legamini Legantur	*da bivamo, bivate, bivaju čitani, e, a.*
Audiamur Audiamini Audiantur	*da bivamo, bivate, bivaju čuveni, e, a.*

Prošasto nesvèršeno vrěme.

Jedinobrojnik.

Amarer Amareris (ere) Amaretur	*bio bi čitan* ili *pročitan,* ili *da sam čitan, a, o.*
Audirer Audireris (ere) Audiretur	*bio bi čuven* ili *da sam čuven, a, o.*

V i š e b r o j n i k.

Legeremur Legeremini Legerentur	*bili bi čitani, pročitani* ili *da smo čitani, e, a.*
Audiremur Audiremini Audirentur	*bili bi čuveni* ili *da smo čuveni, e, a.*

Prošasto svèršeno vrěme.

J e d í n o b r o j n i k.

Lectus, a, um	sim v. fuerim sis v. fueris sit v. fuerit	*bih* ili *bio sam čitan, pročitan, a, o.*
Doctus, a, um	sim v. fuerim sis v. fueris sit v. fuerit	*bih ili bio sam čuven, a, o.*

V i š e b r o j n i k.

Lecti, ae, a	simus v. fuerimus sitis v. fueritis sint v. fuerint	*bismo* ili *bili smo čitani, pročitani, e, a.*
Auditi, ae, a	simus v. fuerimus sitis v. fueritis sint v. fuerint	*bismo* ili *bili smo čuveni, e, a.*

Davno prošasto vrěme.

J e d i n o b r o j n i k.

Lectus, a, um	essem v. fuissem esses v. fuisses esset v. fuisset	*bio bi čitan* ili *pročitan, a, o bio.*

Auditi, ae, a	essem v. fuissem esses v. fuisses esset v. fuisset	*bio bi čuven bio* itd.

Višebrojnik.

Lecti, ae, a	essemus v. fuissemus essetis v. fuissetis essent v. fuissent	*bili bi čitani* ili *pročitani bili* itd.
Auditi, ae, a	essemus v. fuissemus essetis v. fuissetis essent v. fuissent	*bili bi čuveni bili* itd.

Buduće vrěme.

Jedinobrojnik.

Legendus, a, um	sim sis sit	*da ću biti čitan, pročitan* itd.
Audiéndus, a, um	sim sis sit	*da ću bit čuven* itd.

Višebrojnik.

Legendi, ae, a	simus sitis sint	*da ćemo bit čitani, pročitani* itd.
Audiendi, ae, a	simus sitis sint	*da ćemo bit čuveni* itd.

Buduće prošasto vrěme.

Jedinobrojnik.

Lectus,	fuero	*budem*	*pročitan,*
a,	fueris	*budeš*	*a,*
um	fuerit	*bude*	*o.*
Auditus,	fuero	*budem*	*čuven,*
a,	fueris	*budeš*	*a,*
um	fuerit	*bude*	*o.*

Višebrojnik.

Lecti,	fuerimus	*budemo*	*pročitani,*
ae,	fueritis	*budete*	*e,*
a	fuerint	*budu*	*a.*
Auditi,	fuerimus	*budemo*	*čuveni,*
ae,	fueritis	*budete*	*e,*
a	fuerint	*budu*	*a.*

Zapovědajući način.

Jedinobrojnik.

Legere v. legitor (tu) *budi čitan.*
Legitor (ille, a, ud) *neka bude čitan.*

Audire v. auditor (tu) *budi čuven.*
Auditor (ille, a, ud) *neka bude čuven.*

Višebrojnik.

Legiminor (vos) *budite čitani.*
Leguntor (illi, ae, a) *neka budu čitani.*

Audiminor (vos) *budite čuveni.*
Audiuntor (illi, ae, a) *neka budu čuveni.*

Nesvèršeni način.

Sadašnje i prošasto nesvèrš. vrėme.

Legi *biti* ili *bivati čitan, a, o.*	Audiri *biti* ili *bivati čuven, a, o.*

Prošasto svèršeno i davno prošasto vrėme.

Lectum, am, um esse v. fuisse *da sam, si, je bio čitan, a, o.*	Auditum, am, um esse v. fuisse *da sam, si, je bio čuven, a, o.*
Lectos, as, a esse v. fuisse *da smo, ste, su bili čitani, e, a.*	Auditos, as, a esse v. fuisse *da smo, ste, su bili čuveni, e, a.*

Buduće vrėme.

Lectum iri *da ću bit čitan, a, o.*	Auditum iri *da ću bit čuven, a, o.*

Pričestja.

Prošastoga vrėmena.

Lectus, a, um *čitan, a, o* ili *pročitan, a, o.*	Auditus, a, um *čuven, a, o.*

Budućega vrėmena.

Legendus, a, um *koi ima bit čitan.*	Audiendus, a, um *koi ima bit čuven.*

Sprezanje odložnih glagoljah.

(Coniugatio deponentium verborum.)

Odložni glagolji sprežu se isto tako, kao i tèrpeći, s tom samo razlikom, što izvan vrěmenah tèrpeće fele imadu i iz čineće još slědeća: buduće vrěme nesvèršenoga načina, gerundia, supina, pričestje sadašnjega i budućega vrěmena; n. pr.: *precor, aris, ari* želiti, ovako se spreže:

Kažući način.	*Vežući način.*
Sadašnje vrěme.	
Precor *želim.*	Precer *da želim.*
Precaris v. precare *želiš.*	Preceris *da želiš.*
Precatur *želi.*	Precetur *da želi.*
Prošasto nesvèršeno vrěme.	
Precabar *željah* itd.	Precarer *želio bi* itd.
Prošasto svèršeno vrěme.	
Precatus sum v. fui *željah* ili *želio sam* itd.	Precatus sim v. fuerim *željah* ili *želio sam* itd.
Davno prošasto vrěme.	
Precatus eram v. fueram *biah želio* ili *bio sam želio* itd.	Precatus essem v. fuissem *bio bi želio* ili *da sam želio* itd.
Buduće vrěme.	
Precabor *želit ću* itd.	Precaturus, a, um sim, sis, sit *da ću želit* itd.

Buduće prošasto vrěme.

Precatus fuero *bit ću želio* itd. | Precatus fuero *budem želio* itd.

Nesvèršeni način.

Sadašnje i prošasto nesvèršeno vrěme.

Precari *želiti.*

Prošasto svèršeno i davno prošasto vrěme.

Precatum, am, um esse v. fuisse *da sam, si, je želio* itd.

Čineće buduće vrěme.

Precaturum, ram, rum esse *da ću, ćeš, će želiti.*

Gerundia.

Precandi, precando, precandum *za želit,* ili *željenja; želeć, željenju, željenjem; željenje.*

Supina.

Precatum *želit.*
Precatu *za želit.*

Pričestje sadašnjega vrěmena.

Precans, tis *željeći, a, e.*

Pričestje prošastoga vrěmena.

Precatus, a, um *poželivši, a, e.*

Čineće pričestje budućega vrěmena.

Precaturus, a, um *koi će želiti* itd.

Tèrpeće pričestje budućega vrěmena.

Precandus, a, um *koi ima bit željen* itd.

Priměri. Takovi su odložni glagolji od pèrvoga sprezanja: *comitor, aris, ari* pratiti; *hortor* opominjati; *dominor* gospodovati. — Od drugoga: *polliceor, eris, eri* obećavati, *pollicitus sum*; *mereor, meritus sum* zasluživati; *misereor, misertus sum* pomilovati. — Od tretjega: *utor, uteris, uti, usus sum* uživati; *sequor, secutus sum* slěditi; *obliviscor, oblitus sum* zaboraviti. — Od četvèrtoga: *blandior, iris, iri, blanditus sum* laskati; *experior, expertus sum* izkušiti; *potior, potitus sum* imati itd.

Nepravilni glagolji.

Nepravilni glagolji oni su, koji se nesprežu po nijednom od spomenuta ova četiri sprezanja; takovi su: *sum* jesam, o kom smo jurve govorili; *possum* moći; *fero* nositi; *volo* htěti; *nolo* nehtěti; *malo* volěti; *fio* biti; *eo* ići.

I. *Possum, potui, posse.*

Ovaj glagolj sastavljen je iz pridavnoga imena *potis* moguć, i glagolja *sum.* Spreže se pako na slědeći način:

Kažući način.	*Vežući način.*

Sadašnje vrěme.

Jedinobrojnik.

Possum, potes, potest *mogu, možeš, može.*	Possim, possis, possit.

Višebrojnik.

Possumus, potestis, possunt.	Possimus, possitis, possint.

Prošasto nesvèršeno vrěme.

Jedinobrojnik.

Poteram, poteras, poterat.	Possem, posses, posset.

Višebrojnik.

Poteramus, poteratis, poterant.	Possemus, possetis, possent.

Prošasto svèršeno vrěme.

Jedinobrojnik.

Potui, potuisti, potuit.	Potuerim, potueris, potuerit.

Višebrojnik.

Potuimus, potuistis, potuerunt v. potuere.	Potuerimus, potueritis, potuerint.

Davno prošasto vrěme.

Jedinobrojnik.

Potueram, potueras, potuerat.	Potuissem, potuisses, potuisset.

Višebrojnik.

Potueramus, potueratis, potuerant.	Potuissemus, potuissetis, potuissent.

Buduće vrěme.

Jedinobrojnik.

Potero, poteris, poterit. |

Višebrojnik.

Poterimus, poteritis, poterint. |

Buduće prošasto vrěme.

Jedinobrojnik.

Potuero, potueris, potuerit. |

Višebrojnik.

Potuerimus, potueritis, potuerint. |

Zapovědajućega načina neima.

Nesvèršeni način.

Sadašnje i nesvèršeno prošasto vrěme.

Posse *moći.*

Prošasto svèršeno i davno prošasto vrěme.

Potuisse *da sam, si, je mogao.*

Pričestje sadašnjega vrěmena.

Potens, tis *moguć,* kao pridavno ime.

Ostala manjkaju.

II. *Fero, tuli, latum, ferre.*

Ovaj glagolj měnja se po pravilnom tretjem sprezanju, izuzamši slědeća vrěmena kako u činećoj tako i u tèrpećoj formi.

Čineća forma.	**Tèrpeća forma.**

1.

Kažući način.

Sadašnje vrěme.

J e d i n o b r o j n i k.

Fero, fers, fert.	Feror, ferris, fertur.

V i š e b r o j n i k.

Ferimus, fertis, ferunt.	Ferimur, ferimini, feruntur.

2.

Zapovědajući način.

J e d i n o b r o j n i k.

Fer tu v. ferto, ferto ille.	Ferre v. fertor tu, fertor ille.

V i š e b r o j n i k.

Ferte v. fertote vos, ferunto illi.	Feriminor vos, feruntor illi.

Nesvèršeni način.

Sadašnje i prošasto nesvèršeno vrěme:

Ferre.	Ferri.

Někoji iz fero sastavljeni glagolji na osobiti se način měnjaju u prošastom svèršenom vrěmenu, i u supinumu, n. pr.:

Aufero, abstuli, ablatum odněti.
Differo, distuli, dilatum odgoditi.
Effero, extuli, elatum uzněti.
Offero, obtuli, oblatum ponuditi.
Suffero, sustuli, sublatum odněti, ukloniti.

III. *Volo, volui, velle; nolo, nolui, nolle; malo, malui, malle.*

Ovi glagolji razlikuju se takodjer u někojih vrěmenih od forme tretjega sprezanja. N. pr.:

Kažući način.

Sadašnje vrěme.

Jedinobrojnik.

Volo *hoću.*	Nolo *nečů.*	Malo *volim* (sastavljeno iz *magis* i *volo*).
Vis.	Non vis.	Mavis.
Vult.	Non vult.	Mavult.

Višebrojnik.

Volumus.	Nolumus.	Malumus.
Vultis.	Non vultis.	Mavultis.
Volunt.	Nolunt.	Malunt.

Vežući način.

Sadašnje vrěme.

J e d i n o b r o j n i k.

Velim *da hoću.*	Nolim *da neću.*	Malim *da volim.*
Velis.	Nolis.	Malis.
Velit.	Nolit.	Malit.

V i š e b r o j n i k.

Velimus.	Nolimus.	Malimus.
Velitis.	Nolitis.	Malitis.
Velint.	Nolint.	Malint.

Nesvèršeni način.

Sadašnje i prošasto nesvèršeno vrěme:

Velle *htěti*,	Nolle *nehtěti.*	Malle *volěti.*

Pričestje sadašnjega vrěmena.

Volens.	Nolens.	Malens.

Zapovědajući način samo *nolo* imade ovako:

J e d i n o b r o j n i k.

Noli v. nolito tu, nolito ille.

V i š e b r o j n i k.

Nolite v. nolitote vos, nolunto illi.

Supina neimaju.

Ostala vrěmena sva su pravilna.

IV. *Fio, factus sum, fieri.*

Fio je tèrpeći glagolj od glagolja *facio.* — Sadašnje vrěme kažućega načina, i sva vrěmena, koja se odtuda grade, pravilno se měnjaju polag četvèrtoga činećega sprezanja, kao:

Kažući način.	*Vežući način.*
Sadašnje vrěme.	
Jedinobrojnik.	
Fio, fis, fit.	Fiam, fias, fiat.
Višebrojnik.	
Fimus, fitis, fiunt.	Fiamus, fiatis, fiant.
Prošasto nesvèršeno vrěme.	
Jedinobrojnik.	
Fiebam, fiebas, fiebat.	Fierem, fieres, fieret.
Višebrojnik.	
Fiebamus, fiebatis, fiebant.	Fieremus, fieretis, fierent.
Prošasto svèršeno vrěme.	
Jedinobrojnik.	
Factus, a, um sum, es, est.	Factus, a, um sim, sis, sit.

(Kao u tèrpećoj formi.)

Buduće vrěme.

J e d i n o b r o j n i k.

Fiam, fies, fiet.

V i š e b r o j n i k.

Fiemus, fietis, fient.

Prošasto buduće vrěme.

Factus, a, um fuero itd.

(Kao što u tèrpećoj formi.)

Zapovědajućega načina neima.

Nesvèršeni način.

Sadašnje i prošasto nesvèršeno vrěme.

Fieri.

Prošasto svèršeno i davno prošasto vrěme:

Factum, am, um esse v. fuisse itd.

Buduće vrěme.

Factum iri.

Pričestja.

Prošastoga vrěmena.

Factus, a, um.

Budućega vrěmena.

Faciendus, a, um.

Pazka. Glagolji, iz *facio* sastavljeni, koji zadèrže samoglasnik *a*, u tèrpećoj formi tako se sprežu, kao *fio*, n. pr.: *calefacio* grijem, *calefio, calefis, calefit* itd.; *patefacio, patefio*; — koji pako slovo *a* proměne na *i*, oni se u tèrpećoj formi sprežu na način pravilnih glagoljah, kao: *adficio, adficior*; *reficio, reficior*. — Nu *officio* škodim, i *proficio* naprědujem, neupotrěbljuju se u tèrpećoj formi.

Glagolji *facio, dico, duco* imadu u zapovědajućem načinu: *fac, dic, duc*; a tako i svi glagolji iz ovih sastavljeni, kao: *calefac, praedic, deduc*; izuzamši glagolje iz *facio* sastavljene, koji slovo *a* měnjaju na *i*; ovi bo imadu zapovědajući način pravilno sa *e*, kao: *perficio, perfice*; *adficio, adfice*; *reficio, refice* itd.

V. *Eo, ivi, itum, ire.*

Ovaj glagolj, izuzamši sadašnje vrěme kažućega načina, i sva vrěmena, koja se iz ovoga grade, měnjaju se pravilno polag četvèrtoga sprezanja.

Kažući način.	*Vežući način.*
Sadašnje vrěme.	
Jedinobrojnik.	
Eo, is, it.	Eam eas, eat.
Višebrojnik.	
Imus, itis, eunt.	Eamus, eatis, eant.

Prošasto nesvèršeno vrěme.

Ibam, ibas, ibat itd. | Irem, ires, iret itd.

Buduće vrěme.

Jedinobrojnik.

Ibo, ibis, ibit.

Višebrojnik.

Ibimus, ibitis, ibunt.

Zapovědajući način.

Jedinobrojnik.

I v. ito (tu), ito (ille).

Višebrojnik.

Ite v. itote (vos) eunto (illi).

Pričestje sadašnjega vrěmena.

Iens, euntis.

Gerundium.

Eundi, eundo, eundum.

Pazka. Po ovom sprežu se i glagolji sa *eo* sastavljeni, kao: *ab–eo* odlazim: *adeo* polazim; *anteeo* idem spreda; *prodeo* izlazim; *redeo* vratjam se; *veneo;* ovaj supinuma neima.

Manjkavi glagolji.

(Verba defectiva.)

Manjkavi glagolji zovu se, koji neimaju kojega god načina, ili vrěmena, broja ili osobe koje. Takovi su:

I. *Aio* govoriti.

Kažući način.	*Vežući način.*
Sadašnje vrěme.	
Aio, ais, ait.	— aias, aiat.
— — aiunt.	— — aiant.

Prošasto nesvèršeno vrěme.

Aiebam, aiebas, aiebat.
Aiebamus, aiebatis, aiebant.

Zapovědajući način.

Ai *govori.*

Pričestje sadašnjega vrěmena.

Aiens *govoreći.*

II. *Inquam* reći.

Kažući način.	*Vežući način.*
Sadašnje vrěme.	
Inquam, inquis, inquit.	— inquias, inquiat.
Inquimus, inquitis, inquiunt.	— inquiatis, inquiant.

Prošasto nesvèršeno vrěme.

Inquiebam, inquiebas, inquiebat.
Inquiebamus, inquiebatis, inquiebant.

Prošasto svèršeno vrěme.

—, inquisti, —
—, inquistis, —

Buduće vrěme.

—, inquies, inquiet.
—, inquietis, inquient.

Zapovědajući način.

Inque v. inquito *reci.*
Inquite *recite.*

Pričestje sadašnjega vrěmena.

Inquiens.

III. *Coepi* počeo sam; *memini* spomenuo sam se; *novi* znao sam; *odi* mèrzio sam.

Ovi su glagolji u prošastom svèršenom vrěmenu kažućega načina, nu upotrěbljuju se i uměsto sadašnjega vrěmena, i imadu sva ona vrěmena, koja se iz korenitoga onoga vrěmena grade; — pravilno se sprežu:

Kažući način.

Prošasto svèršeno vrěme.

Coepi, isti, it itd.	Memini, isti, it itd.	Novi, isti, it itd.	Odi, isti, it itd.

Prošasto vréme.

Coeperam, as, at itd.	Memineram, as, at itd.	Noveram, as, at itd.	Oderam, as, at itd.

Buduće prošasto vréme.

Coepero, is, it itd.	Meminero, is, it itd.	Novero, is, it itd.	Odero, is, it itd.

Vežući način.

Prošasto svèršeno vréme.

Coeperim, is, it itd.	Meminerim, is, it itd.	Noverim, is, it itd.	Oderim, is, it itd.

Davno prošasto vréme.

Coepissem, es, et itd.	Meminissem, es, et itd.	Novissem, es, et itd.	Odissem, es, et itd.

Zapovédajući način.

Neima ga.	Memento (tu). Memento (ille). Mementote (vos).	Neima ga.	Neima ga.

Nesvèršeni način.

Prošasto vréme.

Coepisse.	Meminisse.	Novisse.	Odisse.

Buduće vrěme.

Coeptururum, ram, rum esse.	Neima ga.	Neima ga.	Osurum, ram, rum esse.

Pričestje prošastoga vrěmena.

Coeptus, a, um.	Neima ga.	Neima ga.	Osus, a, um.

Pričestje budućega vrěmena.

Coepturus, a, um.	Neima ga.	Neima ga.	Osurus, a, um.

IV. *Forem* ja bi bio, *fores, foret* —, —, *forent* bili bi; *fore* da će biti.

V. *Ave* v. *aveto, salve* v. *salveto* zdrav bio; — *avete, salvete, salvetote* zdravi bili. *Avere, salvere.*

Pazka. Imade još i više manjkavih glagoljah; nu ove ćemo se čitanjem naučiti.

Neosobni glagolji.

Ovi glagolji imadu samo tretju osobu u jedinobrojniku, a u ostalom sprežu se pravilno kako u činećoj tako i u tèrpećoj formi, kao što slědeći priměri pokazuju:

Čineća forma.

I.	II.	III.	IV.

Kažući način.

Tonat *gèrmi.*	Oportet *trěba.*	Accidit *dogadja se.*	Evenit *dogadja se.*
Tonabat.	Oportebat.	Accidebat.	Eveniebat.
Tonuit.	Oportuit.	Accidit.	Evenit.
Tonuerat.	Oportuerat.	Acciderat.	Evenerat.
Tonabit.	Oportebit.	Accidet.	Eveniet.
Tonuerit.	Oportuerit.	Acciderit.	Evenerit.

Vežući način.

Tonet.	Oporteat.	Accidat.	Eveniat.
Tonaret.	Oporteret.	Accideret.	Eveniret.
Tonuerit.	Oportuerit.	Acciderit.	Evenerit.
Tonuisset.	Oportuisset.	Accidisset.	Evenisset.

Nesvèršeni način.

Tonare.	Oportere.	Accidere.	Evenire.
Tonuisse.	Oportuisse.	Accidisse.	Evénisse.

Pazka. Neosobni glagolji neimaju zapověđajućega načina, (nu u město njega vežući se način upotrěbljuje); tako isto neimaju ni gerundiah, ni supinah, ni pričestjah.

Tako se sprežu:

Fulgurat *munja sěva.*	Poenitet (me) *kajem se.*	Contingit *dogadja se.*	Expedit *pristoji se.*

Grandinat *grad pada.*	Toedet (me) *mèrzi me.*	Conducit *prudi.*	Convenit *pristoji se.*
Gelat *mèrzne se.*	Libet *hoće mi se, dopada mi se.*	Fugit (me) *neznam.*	Praeterit (me) *neznam.*
Rorat *rosa pada.*	Licet *slobodno je.*	Fallit (me) *neznam.*	Usuvenit *doći u običaj.*

Tèrpeća forma.

I.	II.	III.	IV.

Kažući način.

Pugnatur.	Sedetur.	Curritur.	Dormitur.
Pugnabatur.	Sedebatur.	Currebatur.	Dormiebatur.
Pugnatum est v. fuit.	Sessum est.	Cursum est.	Dormitum est.
Pugnatum erat v. fuerat.	Sessum erat.	Cursum erat.	Dormitum erat.
Pugnabitur.	Sedebitur.	Curretur.	Dormietur.
Pugnatum fuerat.	Sessum fuerit.	Cursum fuerit.	Dormitum fuerit.

Vežući način.

Pugnetur.	Sedeatur.	Curratur.	Dormiatur.
Pugnaretur.	Sederetur.	Curreretur.	Dormiretur.
Pugnatum sit.	Sessum sit.	Cursum sit.	Dormitum sit.
Pugnatum esse.	Sessum esset	Cursum esset	Dormitum esset.

Neosvèršeni način.

Pugnari.	Sederi.	Curri.	Dormiri.
Pugnatum esse.	Sessum esse.	Cursum esse.	Dormitum esse.
Pugnatum iri.	Sessum iri.	Cursum iri.	Dormitum iri.

Pazka. Neosobni glagolji tèrpeće forme postaju iz srědnjih glagoljah, i kao što u ovdi navedenih priměrih pokazasmo, samo tretju osobu jedinobrojnika imati mogu, koja se u hèrvatskom jeziku izražava sa tretjom osobom jedinobrojnika i zaimenom *se*, ili sa tretjom osobom višebrojnika čineće forme. N. pr.: *vivitur* živi se, ili živu (t. j. ljudi); *sedetur* sědi se, ili sěde (ljudi).

Tako se sprežu:

Statur *stoji se* ili *stoje* (ljudi).	Egetur *trěba* ili *trěbuju.*	Vivitur *živi se* ili *živu.*	Dormitur *spava se* ili *spavaju.*
Clamatur *viče se* ili *viču.*	Fletur *plače se* ili *plaču.*	Luditur *igra se* ili *igraju.*	Venitur *dolazi se* ili *dolaze.*

Dodatak.

1) Imade i takovih glagoljah, koji se u jednom istom smislu měnjaju kako polag čineće tako i polag tèrpeće forme; takovi su: *remuneror* i *remunero* nagradjujem; *mereo* i *mereor* zaslužujem; *reverto* i *revertor* vratjam se; *impertio* i *impertior* poděljujem itd.

2) Ovaj glagolj *edo, edis, edere* jědem, izvan pravilnoga svoga sprezanja, spreže se i kao gla-

golj *sum* u svih onih osobah i vrěmenih, u kojih se *sum* počinje sa slovkom *es* ; n. pr.: *edis* v. *es; editis* v. *estis; ede* v. *es; ederem* v. *essem* itd.; a tako i sastavljeni *comedo, is;* kao: *comedis* v. *comes; comedit* v. *comest* itd.

Poglavje IV.

Pričestje (Participium).

Pričestje je takova strana govorenja, koja imade vlastitosti kako od imena, tako i od glagolja. — Od imena imade spol, sklanjanje, a kadikad i prispodabljanje; — od glagolja pako čineći ili tèrpeći smisao i vrěme.

Vrěme je ona vlastitost, po kojoj se pričestje najlaglje razpoznati može od drugih imenah. — Imade pakò tri vrěmena: sadašnje, prošasto i buduće.

I. *Pričestje sadašnjega vrěmena* okončava se na *ans* ili *ens*, i izvodi se iz svake fele glagoljah, izvan tèrpećih, a sklanja se kao imena pridavna jednoga okončavanja; n. pr.: *amans* ljubeći; *serviens* služeči; *utens* uživajući, od *amo, servio, utor.*

II. *Pričestje prošastoga vrěmena* izlazi na *tus, sus, xus*, i izvodi se iz tèrpečih i odložnih glagoljah, n. pr.: *amatus* ljubljen; *usus* uživši se; *amplexus* zagèrlivši, od *amor, utor, amplector;* — *morior, mortuus.*

III. *Pričestje dojdućega vrěmena* dvovèrstno je; jedno se okončava na *rus*, drugo na *dus*. Pričestje na *rus* izvodi se iz svake fele glagoljah, izuzamši tèrpeće; n. pr.: *amaturus* koi će ljubiti; *serviturus* koi će služiti; *usurus* koi će uživati; — na *dus* pako izvodi se iz glagoljah tèrpećih a kadikad i iz odložnih; n. pr.: *amandus* koi ima bit ljubljen; *amplectendus* koi ima bit zagèrljen.

Pazka. Někoja pričestja sadašnjega i prošastoga vrěmena prispodabljaju se kao i pridavna imena, n. pr.: *amans, amantior, amantissimus; optatus* žudjen, *optatior, optatissimus.* Nu pričestje budućega vrěmena neprispodablja se nikada.

Poglavje V.

Prislov (Adverbium).

Prislov je ona strana govorenja, koja glagoljem jurve izraženoga činjenja, tèrpljenja ili bitja način, vrěme, město i druge okolnosti još bolje razjasnjuje i tumači na pitanja: *kako? gdě? kada?* itd.; n. pr.:

1. *Način: prudenter et clare loquitur* mudro i razborito govori.

2. *Vrěme: heri* jučer; *hodie* danas; *cras* sutra itd.

3. *Město: hic* ovdi; *ibi* tamo; *alibi* drugdi; *nullibi* nigdi; *intus* nutri; *foris* vani itd.

4. Tumače i *druge okolnosti*; n. pr.: *profecto* doista; *ita* tako; *scilicet* to jest; *nae* u istinu; *non* ne; *nequaquam* nikada; *semel* jedanput; *bis* dvaput itd.

I iz pridavnih imenah grade se prislovi; dočim t. j. pridavna imena drugoga sklanjanja svoju skrajnju slovku *us* pretvaraju na *e*; n. pr.: *iustus* pravedan; *iuste* pravedno; *iustissime* najpravednie. — Kadkad se *us* měnja na *o*, n. pr.: *rarus* rědak, *raro* rědko; *citus* bèrz, *cito* bèrzo itd. — Pridavna pako imena, okončavajuća se na *er*, svoje slovo *i*, što u genitivu imadu, měnjaju na *e*, n. p.: *pulcher* lěp, genitiv: *pulchri*, *pulchre* lěpo; *aeger* bolestan, *aegre* bolestno itd.

Prislovi od pridavnih imenah tretjega sklanjanja svèršuju se na *ter*. Imenito pridavna imena na *ns* i *rs* pretvaraju skrajnje slovo *s* na *ter*; n. pr.: *prudens* pametan, *prudenter* pametno; *solers* marljiv, *solerter* marljivo itd. — Ostala dobivaju navadno k dativu jedinobrojnika još slovku *ter*, n. pr.: *fortis* jak, *fortiter* jako; *brevis* kratak, *breviter* kratko itd. Ovamo spadaju i slědeća drugoga sklanjanja, kojih se prislovi takodjer na *ter* svèršuju, kao: *firmus* krěpak, *firmiter* krěpko; *humanus* uljudan, *humaniter*; *amplus* širok, prostran, velik, *ampliter*; *largus* obilan, *largiter*; *navus* poman, *naviter* pomno.

Srědnji spol drugoga stupnja upotrěbljuje se ujedno kao prislov, n. pr.: *doctius* učenie; *pulchrius* lěpše; *melius* bolje; *humilius* poniznie itd.

Pazka. Imade i nepravilnih prislovah. Takovi su: *bene* dobro, uměsto bonum; *parum* malo;

minimum najmanje; nu upotrěbljuje se i *minime*; *difficulter* težko; *impune* (od *impunis*) bez kaštige, slobodno itd. — Někoji pako izlaze i na *o*, i na *e*, n. pr.: *certo* v. *certe*; *tuto* v. *tute* itd.

Poglavje VI.

Predlog (Praepositio).

Predlog je takova strana govorenja, koja pokazuje razměrje, u kojem se jedna osoba ili stvar naprama drugoj nalazi; n. pr.: *amor erga parentes*, ljubav *prama* roditeljem; *nihil sine Deo*, ništa *bez* Boga.

Predlozi ili su razlučivi ili nerazlučivi. — Nerazlučivi nikada sami nestoje, nego su svagda s drugimi rěčmi skopčani; — jesu pako slědeći: *an* ili *am*, n. pr.: *anfractus* okuka, zavoj; *ambio* obilazim, tražim (službu kakovu); — *co* ili *con*, n. pr.: *coëmo* pokupljujem; *conquiro* iztraživati. — *Di* ili *dis*, n. pr.: *diripio* raztèrgati; *disiicio* razbacati. — *Re*, n. pr.: *reiicio* odbaciti; *relego* čitati po drugiput. — *Se*, n. pr.: *sepono* uklonuti, metnuti na stranu. — *Su* ili *sus*, n. pr.: *suspiro* uzdahnuti; *suscipio* primiti. — *Ve*, n. pr.: *vesanus* lud, bez pameti.

Od razlučivih predlogah potrěbuju někoji akusativ, někoji ablativ, někoji pako i akusativ i ablativ.

I. *Predlozi potrěbujući akusativ.*

Ad *k, ka.*
Adversus *proti, suprot.*
Ante *pred, prie.*
Apud *kod.*
Circa, circum *oko, okolo.*
Cis, citra *s ove strane, ovkraj.*
Contra *proti.*
Erga *prama.*
Extra *izvan.*
Infra *pod.*
Inter *medju.*
Iuxta *po, polag.*
Ob *za, radi.*
Penes *kraj, pokraj, do.*
Per *po, kroz.*
Pone *za, zada.*
Post *za, poslě.*
Praeter *izvan, osim.*
Prope *blizu.*
Propter *za, radi, poradi.*
Secus *duž, uzduž, kraj.*
Secundum *po, polag.*
Supra *nad.*
Trans *s one strane, onkraj.*
Versus v. versum *put.* Metje se poslě samostavnoga imena, n. pr.: *Romam versus* put Rima.
Ultra *onkraj, prěko.*
Usque *do.*

Pazka. Predlozi, koji akusativ potrěbuju, sadèržani su u slědećih latinskih versih:

Trans, apud, adversus quarto iungantur, et ante,
Pone, per, adversum, iuxta, prope, versus et infra,
Ad, post, et circum, circa, cis, circiter, extra,
Praeter, ob, intra, erga, citra, secus, usque, secundum,
Et propter, contra, supra, penes, inter et ultra.

II. *Predlozi potrěbujući ablativ.*

A, ab, abs *od.* *A* pred suglasnikom. *Ab* pred samoglasnikom i pred *h.* *Abs* navadno pred *t* i *q*.
Absque *bez.*

Clam *potajno.*
Coram *pred, u nazočnosti.*
Cum *s, sa.* Stavlja se poslě osobnih zaimenah, n. pr. *mecum* sa mnom; *tecum* s tobom; *secum* sa sobom; *nobiscum* s nami; *vobiscum* s vami; *secum* sa sobom. — S odnosnimi zaimeni *qui, quae, quod* upotrěbljuje se i spreda i straga. — Uměsto *quocum* kaže se i *quicum.*
De *od, o.*
E v. ex *is.* *E* se rědko upotrěbljuje, ponajviše samo pred *c* i *r.*
Palam *očito.*
Prae *pred.*
Procul *bez.*
Sine *bez.*
Tenus *do, kod.* Stavlja se poslě samostavnega imena, n. pr.: *solo tenus* do zemlje. — Nu ako je samostavno ime u višebrojniku, potrěbuje tad genitiv, n. pr.: *comarum tenus* do vlasih.

Pazka. Predlozi, potrěbujući ablativ, sadèržani su u slědeća četiri latinska versa:

Abs, ab et a poscunt, cum, clam, sibi sumere sextum,
Et tenus, atque palam, procul, absque fruuntur eodem,
Ex, e, de, coram, pro, prae, sine; ponitur apte
Post patrium ferme numero tenus una secnndo.

III. *Predlozi potrěbujući akusativ i ablativ.*

In *u, prama.*
Sub *pod.*
Super *nad, vèrhu.*
Subter *pod* (rědko se upotrèbljuje).

To jest: na pitanje *gdě?* potrěbuju ablativ; na pitanje pako *kuda?* akusativ, n. pr.: idi u vèrt *i in hortum;* bio sam u vèrtu *fui in horto.*

Pazka. Predlog, kad bez svakoga padeža stoji, postaje prislov (adverbium), n. pr.: *quae extra sunt* koja su izvana.

Poglavje VII.

Medmet (Interiectio).

Medmet je ona strana govorenja, koja izražuje različita gibanja sèrca, kao radost, tugu, čudjenje itd., n. pr.: *o! ah! proh! heu!* itd.

Poglavje VIII.

Veznik (Coniunctio).

Veznik je ona strana govorenja, kojom se nesamo posebne rěči, nego i cěli govori skupa vežu.

Veznici su po smislu svom raznovèrstni:

1) *Skapčajući* (coniunctiones copulativae), kao: *et, ac, atque, que,* i. — *Etiam, quoque, item* i, takodjer. — *Cum, tum; tam, quam* kako, tako, nesamo nego. — *Nec, neque* ni, niti itd. N. pr.: *Vir doctus et probus* učen i pošten muž.

2) *Razstavljajući* (coni. disiunctivae), kao: *vel, vel; aut, aut; sive, sive; seu, seu* ili, ili. — *nec, nec; neque, neque* ni, niti. N. pr.: *Sive comes, sive dux fui* ili sam drúg ili vodja bio.

3) *Prispodabljajući* (coni. comparativae), kao: *ut, uti, sicut, velut, prout, ceu, quasi* kako, kao što itd.. N. pr.: *Ut sementem feceris, ita metes.*

4) *Dopuštajući* (con. concessivae), kao: *etsi, etiamsi, tametsi, quamquam, quamvis, licet* premda, akoprem itd. N. pr.: *Veritas, etiamsi iucunda non est, mihi tamen grata est,* istina, akoprem nije prijatna, meni je ipak draga.

5) *Prigovarajući* (coni. adversativae), kao: *sed, autem, verum, vero, at, atvero* nu, ali; *tamen, attamen* ipak, pri svem tom itd. N. pr.: *Fide, sed cui fidas, vide,* věruj, nu gledaj komu ćeš. — *Non ego feci, sed tu* nisam ja učinio, nego ti.

6) *Uvětujući* (coni. conditionales), kao: *si* ako, *sin* ako pako; *ni, nisi* već ako; *simodo, dummodo* ako samo; n, pr.: *si amitti vita potest, beata esse non potest* ako se život izgubiti može, blažen biti nemože.

7) *Razložni* (coni. causales), kao: *nam, namque, enim, etenim* jer; *qui, quoniam, quod* buduć itd. N. pr.: *Quoniam haec te vita delectat, visne eandem degustare?* budući da te život ovaj veseli, hoćeš, da ga pokušaš?

8) *Zaključujući* (coni. conclusivae), kao: *ergo, igitur, itaque, proinde* dakle, zato, radi toga itd. N. pr.: *Ergo hinc capiamus exordium* ovdě dakle da započnemo.

9) *Vrěme naznačujući* (coni. temporales), kao: *dum; cum, quum, quando* kada; *postquam* izza, pošto; *antequam, priusquam* prie nego; *donec* dok itd. N. pr.: *Donec eris felix, multos numerabis amicos.* Dok si srětan, imat ćeš dosta prijateljah.

Pazka. Někoji veznici upotrěbljuju se na početku govora *(coni. praepositivae).* Takovi su: *aut, ac, atque, at, ast, vel, nec, neque, nisi, sive* itd. Drugi metju se poslě pèrve ili druge rěči *(postpositivae),* kao: *quidem, quoque, autem, vero, enim, tamen* itd. Ova tri pako: *que, ve, ne* svagda se metju poslě rěči, i š njom se svežu *(coni. encliticae).* — Někoji pako upotrěbljuju se čas u početku, čas u srědini govora *(coni. communes),* kao: *ergo, igitur, itaque, equidem* itd.

Četvèrti dio.

Slaganje rěčih (Syntaxis).

Slaganje rěčih ili syntaxis uči nas iz pojedinih rěčih ili posebnih častih govorenja cěle govore praviti.

1) Svaki govor mora imati subjekt, predikat i kopulu. Subjekt je onaj predmet, o kojem se štogod govori; predikat je ono, što se o subjektu govori; kopula pako ono je, što subjekt i predikat medju sobom veže. N. pr.: *Petrus est diligens* Petar je marljiv. *Petrus* je subjekt, *diligens* predikat, a *est* kopula.

Često su kopula i predikat u jednom istom glagolju sadèržani, n. pr.: *Petrus discit* Petar se uči. *Petrus* je subjekt, *discit* predikat i kopula u město: *discens est*.

2) Ona osoba ili stvar, na koju se činjenje subjekta proteže, zove se objekt ili predmet, n. pr.: *Petrus librum legit* Petar čita knjigu; ovdě je *librum* objekt ili predmet čitanja.

Temeljna pravila za slaganje rěčih.

I. Svaki osobni glagolj svèršenoga načina slaže se u broju i osobi sa subjektom, nahodećim se u *nominativu*, koi subjekt ili je očito izložen, ili se otajno razuměva, i odgovara na pitanje: *tko?* ili *što?* N. pr.: *Si vales, bene est; ego quidem valeo* ako si zdrav, dobro je; ja doista zdrav jesam.

Pazka. Nominativ osobnih zaimenah: *ego, tu, ille; nos, vos, illi* većinom se izostavlja, kao što i u našem jeziku. N. pr.: *Quid facis?* šta radiš? — *Scribo* pišem.

II. Svaki čineći glagolj potrèbuje akusativ, koi odgovara na pitanje *koga?* ili *šta?* N. pr.: *Deus mundum creavit.* Bog je svět stvorio. *Honorate parentes.* Štujte roditelje.

III. Svaki tèrpeći glagolj zahtěva uza se ablativ s predlogom *a* ili *ab*, koi odgovara na pitanje *od koga?* ili *od šta?* N. pr.: *Laudamur ab his, culpamur ab illis.* Od ovih smo hvaljeni, koreni od onih (t. j. Ovi nas hvale, a oni kore).

IV. Kad u kojoj izreki imade dva samostavna imena bez veznika, od kojih jedno javlja nam vlastnika, drugo pako vlastničtvo njegovo: vlastnik metje se svagda u genitiv, i odgovara na pitanje: *češa? čiji?* n. pr.: *Somnus est imago mortis* san je slika smèrti. *Regis hortum vidi* vidio sam vèrt kraljev.

V. Svaki glagolj i vèrlo mnoga imena zahtěvaju *dativ* one osobe ili stvari, kojoj na korist ili štetu něšto biva, i odgovara na pitanje: *komu?* ili *čemu?* n. pr.: *Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem et metes*, sebi oreš, sebi branaš (dèrljaš, zùbiš), sebi siješ, sebi ćeš samomu i žeti.

VI. Ako u kojoj izreki imade dva ili više *samostavnih imenah, koja medjusobno razjasnjuju jedno drugo*, tad slažu se u padežu, ako se baš i razlikuju kadikad u broju i spolu. N. pr.: *Pompejus, vir clarissimus, fecit*; Pompejo, preslavni muž, učinì. *Tulliola, deliciae nostrae, tuum munusculum flagitat*; Tulliola, razbluda naša, dar tvoj želi.

VII. Pridavna imena, pridavna zaimena i pričestja slažu se sa svojimi samostavnimi imeni u spolu, broju i padežu. N. pr.: *Contemta parva scintilla saepe magnum incendium excitavit*, zanemarena mala iskra često je veliki požar uzrokovala.

VIII. Odnosno zaime: *qui, quae, quod* slaže se s onim samostavnim imenom, koje nam u pamet povratja, u spolu i broju, nu u padežu ne svagda; padež bo visi od glagolja ili od druge strane govorenja, n. pr.: *Nemo nos amat, qui te*

non diligat, nitko nas neljubi, koi nebi tebe milovao. Isto to pamtiti valja i o zaimenih: *hic*, *haec*, *hoc*, *iste*, *ille*, *ipse*, *is*, kad odnosno znamenovanje imadu, n. pr.: *Venit mihi obviam tuus puer, is mihi literas abs te reddidit*, došao mi je na susrět tvoj momak, on mi je pismo od tebe donio.

IX. Imena, koja vrěme znamenuju, metju se na pitanje *kada?* u ablativ. N. pr.: *Id superiori anno evenit*, to se je dogodilo prošaste godine. Na pitanje pako *dokle?* metju se ili u ablativ ili u akusativ, i to češtje u akusativ. N. pr.: *Troja decem annos* v. *annis obsessa est*, Troja bila je deset godinah obsědnuta.

Pazka. Pred takovo ime, što nam vrěme javlja, metju se često i predlozi. N. pr.: *Per annos decem aluimus*, hranili smo deset godinah. *Ante paucos dies*, prie několiko danah. *Post meridiem*. Poslě pódne.

X. U obće svaki glagolj potrěbuje ablativ, ako odgovara na pitanje: *oda šta? sbog česa? iz česa? kako? pošto?* itd. Imenito:

1) Takov ablativ, koi znamenuje uzrok. N. pr.: *Servus tuus interiit fame*, sluga tvoj umro je od glada. — Uměsto ovoga ablativa može se i akusativ staviti sa predlogom *per* v. *propter*, n. pr.: *Servus tuus interiit per (v. propter) famem.*

2) *Orudje*, n. pr.: *calamo scripsi*, perom sam pisao. *Oculis video*, očima vidim.

3) *Način*, n. pr.: *Multi morbi curantur abstinentia et quiete*, mnoge se bolesti lěče uměrenostju i pokojom.

4) *Cěnu*, n. pr.: *Emi librum duobus florenis*, kupio sam knjigu za dva forinta.

Pazke:

1. Orudje, kojim se što děla, stoji u latinskom na pitanje *čim?* u ablativu bez svakoga predloga. N. pr.: *Baculo eum percussi*, palicom sam ga udario.

2. Ako samostavno ime, stojeće u ablativu, družtvo znamenuje, nesmije se predlog *cum* (kao ni u hèrvatskom *s* ili *sa*) izpustiti. N. pr.: *cum fratre exivi*, s bratom sam izišao; *cum baculo ambulavi*, s palicom sam se šetao.

3. Ako samostavno ime, znamenujuće način, neima uza se pridavnoga imena, onda se i u latinskom jeziku (kao što i u našem) metne predlog *cum*. N. pr.: *Tuas literas cum voluptate legi*, tvoj sam list s radostju čitao. — Nu ako ima uza se i pridavno ime, onda se predlog *cum* ili izpusti, ili se stavi pred obadva, ili pako u srědinu izmedju samostavnoga i pridavnoga. N. pr.: *Magna voluptate* v. *cum magna voluptate* v. *magna cum voluptate legi literas tuas*, tvoj sam list s velikim veseljem čitao.

Dodatak.

O měztnih imenih.

1) Na pitanje *gdě?* vlastita imena gradovah, varošah i selah, ako su pèrvoga i drugoga skla-

njanja, metju se u *genitiv singulara*; a ako su tretjega sklanjanja ili višebrojna, u *ablativ*. N. pr.: *Fui Romae, Athenis, Parisiis, Carthagine*, bio sam u Rimu, Ateni, Parizu, Kartagu.

2) Na pitanje *kuda?* spomenuta vlastita imena, bila ona kojegá mu drago sklanjanja, metju se u *akusativ*. N. pr.: *Proficiscar Romam, Athenas, Parisios, Carthaginem*, putovat ću u Rim, u Atenu, u Pariz, u Kartag.

3) Na pitanje *odkuda?* stavljaju se u *ablativ*. N. pr.: *Redivi Roma, Athenis, Parisiis, Carthagine*, vratio sam se iz Rima, iz Atene, iz Pariza, iz Kartaga.

O nesavèršenom načinu.

Gdě su u izreki kojoj dva glagolja bez veznika, jedan glagolj trěba da se u nesavèršeni način metne. — Ovo u obće kod takovih glagoljah biva, koji po sebi neznamenuju dělovanja ili stanja, nego samo osobitu kakovu okolnost od dělovanja ili stanja. Takovi su glagolji: *possum, queo, nequeo, volo, nolo, malo, debeo, soleo, cupio, incipio; — conor, nitor, contendo* itd. N. pr.: *Qui mentiri solet, peierare consvevit.*

Razglabanje (Analysis).

Kada latinsku koju izrěčbu razglabamo, valja nam o svakoj rěči znati, šta u hèrvatskom jeziku znamennje, zatim kakova je strana govorenja? N. pr.: Je li ime? I ako jest: je li samostavno? ili pridavno ime? Na vlastito:

1) Ako je *ime samostavno*, trěba znati: je li ime vlastito ili obćenito? (je li korěnito ili izvedeno? je li jednostavno ili sastavljeno?) Zatim kojega spola? kojega sklanjanja? u kojem je broju, i u kojem padežu?

2) Ako je *ime pridavno*: kojega je okončavanja? kojega sklanjanja i kakvoga prispodabljanja? je li uredno, ili neuredno, ili manjkavo? u kojem je stupnju, spolu, broju i padežu?

3) Ako je *brojno ime*: od koje je vèrste? može li se sklanjati ili ne?

4) Ako je *zaime*: kakovo je? kako se sklanja? u kojem spolu, broju i padežu?

5) Ako je *glagolj*: kojega je smisla? koje forme? kojega sprezanja? je li glagolj uredan, ili neuredan, ili manjkav? je li osobni, ili bezosobni? u kojem je načinu, vrěmenu, broju i osobi?

6) Ako je *pričeštje*: kojega je smisla? vrěmena? kojega sklanjanja? može li se prispodabljati? u kojem je spolu, broju i padežu?

7) Ako je *predlog*: dà li je razlučiv ili nerazlučiv? koi padež potrěbuje? il' je možebiti prislov samo?

8) Ako je *prislov*: kakov je? je li izvoran ili izveden? je li uredan ili neuredan? može li se prispodabljati?

9) Ako je *medmet*: šta znamenuje?

10) Ako je *veznik*: šta znamenuje? šta veže?

N. pr.: Kad bi slěďeću izrěčbu razglabati hotěli:

Vae tibi ridenti, quia mox post gaudia flebis.

Jao tebi smijućem se, jer do mala po veselju plakat ćeš.

Valja nam znati, da je ova rěč: *vae* (hèrv. *jao*) medmet.

Tibi tebi, da je zaime, i to osobno, osobitoga sklanjanja, svakojega spola, da je u jedinobrojniku, u dativu.

Ridenti smijućem se (koi se smiješ), da je pričestje, činećega smisla, sadašnjega vrěmena; da spada k tretjemu sklanjanju, *ridens, tis* nemože se prispodabljati, svakojega je spola, a stoji u dativu jedinobrojnika.

Quia jer, veznik je, koi dvě izrěčbe skapča.

Mox do mala, prislov, vrěme znamenuje, izvoran je, nemože se prispodabljati.

Post po, poslě, predlog, i to razlučiv, potrěbuje akusativ.

Gaudia veselje, radost, samostavno ime. Nominativ je *gaudium,* genitiv *gaudii;* obćenito je, korěnito ime, srědnjega spola, drugoga sklanjanja; ovdi je poradi predloga *post* u akusativu višebrojnika.

Flebis plakat ćeš, glagolj je, i to srědnjega smisla, čineće forme; spada k drugomu sprezanju, *fleo, es, ere* imade u prošastom vrěmenu *flevi,* u supinumu *fletum;* uredni je osobni glagolj, stoji u budućem vrěmenu kažućega načina, u drugoj osobi jedinobrojnika.

Slaganje rěčih (Synthesis).

Kad bi radi ilirsku koju izrěčbu latinski izraziti, ili iz zadatih pojedinih latinskih rěčih razgovetnu izrěčbu sastaviti: prie svega trěba da za-

datu ilirsku izrěčbu dobro razumiemo, i nad ilirske rěči pojedine latinske bez pogrěške pobilježimo. Imenito:

Pri samostavnom imenu valja zabilježiti nominativ i genitiv; pri pridavnom imenu: okončanje; pri glagolju: korěnita imena. N. pr. Kad bi nam se zadalo, da ove izrěčbe u latinski jezik prevedemo:

ivi, itum
i *ae* *e* *nis* *is, ire,*
hic puer in haec schola singularis haec attentio audio
Děca neka u školi osobitom pozornostju slušaju

avi, atum
tis *nis* *a, ud* *as, are,*
hic docens haec explicatio quia sine ille nunquam spero,
učitelja tumačenje; jer bez nje nikada se nadati

tes, est *a, um* *us* *arum*
possum, optatus hic progressus in hae literae
nemogu ožudjenomu naprědku u naucih.

Trěba najprie razgovetno pročitati jednu izrěčbu: *Děca — tumačenje*; — a zatim polag gori navedenih temeljnih pravilah slagati.

Po I. pravilu složit ću osobni glagolj sveršenoga načina s nominativom: Děca neka slušaju, *pueri audiant.*

Po II. pravilu: čineći glagolj potrěbuje akusativ: šta neka slušaju? učitelja tumačenje *explicationem*; i budući da vidim, da su ovdi dva samostavna imena: vlastnik i vlastničtvo: učitelja tumačenje; stavlja se vlastnik u IV. pravilu u genitiv: *docentis.*

Tako sastavivši glavni dio izrěčbe, poći ću dalje: u školi: po sili predloga *in* na pitanje *gdě?* doći će škola u ablativ: *in schola*; — osobitom pozornostju; *pozornostju* je po X. pravilu ablativ, koi način znamenuje, a budući da uza se imade

pridavno ime, ovo se po VII. pravilu slaže s imenom samostavnim, — i ovo se trovèrstno izraziti može: *singulari attentione*, v. *cum singulari attentione*, v. *singulari cum attentione.*

I po tom sva zadata izrěčba glasit će ovako:

Pueri in schola singulari attentione, v. *cum singulari attentione*, v. *singulari cum attentione audiant docentis explicationem;*

jer bez nje nikada se nadati nemogu ožudjenomu naprědku u naučih.

Nadati se nemogu, — potajno se razuměva: ona; i budući da su dva glagolja, jedan od njih (polag dodatka) ima doći u nesvèršeni način: *sperare possunt.*

Ožudjenomu naprědku: *optatum progressum.*

Bez nje, t. j. bez pozornosti: *attentio* je ženskoga spola, dakle po VIII. pravilu: *sine illa.*

Jer: *quia*, veznik je, koi se neměnja.

Nikada: *nunquam*, prislov, neměnja se.

U naucih: *in literis.*

Bit će dakle sva izrěčba:

Quia sine illa nunquam possunt sperare optatum progressum in literis.

Na ovi način neka se učenici věžbaju i u ostalih.

